

KOMISSION YKSIKÖIDEN VALMISTELUASIAKIRJA

Suomen YMP:n strategiasuunnitelmaa koskevat komission suositukset SDW (2020) 376 final

Oheisasiakirja

KOMISSION EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE SEKÄ ALUEIDEN KOMITEALLE ANTAMAAN TIEDOKSIANTOON:

Yhteisen maatalouspolitiikan strategisia suunnitelmia koskevat suositukset jäsenvaltioille

COM (2020) 846

Agriculture
and Rural
Development

Sisällysluettelo

SUOMEN YMP: N STRATEGIASUUNNITELMAA KOSKEVAT KOMISSI ON SUOSITUKSET 2

1.1	Edistetään älykästä, kestäväää ja monipuolista maatalousalaa, jolla varmistetaan elintarviketurva.....	3
1.2	Tuetaan ympäristönhoitoa ja ilmastotoimia sekä edistetään unionin ympäristö- ja ilmastotavoitteita.....	3
1.3	Lujitetaan maaseutualueiden sosioekonomista rakennetta ja puututaan yhteiskunnallisiin huolenaiheisiin.....	4
1.4	Uudenaikaistetaan alaa edistämällä tietämystä ja sen jakamista, innovointia ja digitalisaatiota sekä edistetään niiden käyttöä.....	5
1.5	SUOSITUKSET.....	6

SUOMEN MAATALOUDEN JA MAASEUTUALUEIDEN ARVIOINTI 8

2.1	Tuen antaminen riittävien maataloustulojen ja maatilojen selviytymiskyvyn varmistamiseksi koko EU:n alueella, jotta saataisiin parannettua elintarviketurvaa.....	9
2.2	Markkinasuuntautuneisuuden ja kilpailukyvyn parantaminen kiinnittämällä enemmän huomiota muun muassa tutkimukseen, teknologiaan ja digitalisointiin.....	11
2.3	Viljelijöiden aseman parantaminen arvoketjussa.....	13
2.4	Ilmastonmuutoksen hillitsemisen, ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja kestävän energian edistäminen.....	14
2.5	Kestävän kehityksen ja luonnonvarojen, kuten veden, maaperän ja ilman, tehokkaan hoidon edistäminen.....	16
2.6	Luonnon monimuotoisuuden suojelemisen ja ekosysteemipalvelujen edistäminen sekä elinympäristöjen ja maisemien säilyttäminen.....	18
2.7	Nuorten viljelijöiden houkuttelu alalle ja yritystoiminnan kehittämisen helpottaminen maaseutualueilla.....	20
2.8	Työllisyyden, kasvun, sosiaalisen osallisuuden ja paikallisen kehityksen edistäminen maaseutualueilla, myös biotalouden ja kestävän metsänhoidon alalla.....	21
2.9	EU:n maatalouden reagointikyvyn parantaminen silloin, kun kyseessä on vastaaminen ravintoa ja terveyttä koskeviin uusiin yhteiskunnan vaatimuksiin, mukaan lukien turvallinen, ravitseva ja kestävän kehityksen mukainen ravinto sekä eläinten hyvinvointi.....	23
2.10	Tietämystä, innovointia ja digitalisaatiota koskeva monialainen tavoite.....	24

1

SUOMEN YMP:N STRATEGIASUUNNITELMAA KOSKEVAT KOMISSIION SUOSITUKSET

Tämä asiakirja sisältää Suomen yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) strategiasuunnitelmaa varten annetut suositukset. Ne on laadittu osana rakenteellista vuoropuhelua, jota käydään YMP:n strategiasuunnitelman laadinnan yhteydessä. Suositukset on laadittu Suomen maatalouden ja maaseutualueiden nykytilannetta, tarpeita ja painopisteitä koskevan analyysin perusteella. Niissä kiinnitetään huomiota tulevan YMP:n erityisiin taloudellisiin, sosiaalisiin ja ympäristötavoitteisiin ja erityisesti Pellolta pöytään -strategian ja vuoteen 2030 ulottuvan biodiversiteettistrategian tavoitetasoon ja erityistavoitteisiin. Pellolta pöytään -strategian mukaisesti komissio kehottaa Suomea vahvistamaan YMP:n strategiasuunnitelmassaan vihreän kehityksen ohjelman tavoitteille¹ selkeät kansalliset arvot ottaen huomioon oman kansallisen tilanteensa ja nämä suositukset.

---

¹ Kyseiset tavoitteet liittyvät torjunta-aineiden käyttöön ja riskeihin, mikrobilääkkeiden myyntiin, ravinnehävikkiin, luonnonmukaisesti viljeltyyn pinta-alaan, monimuotoisiin maisemapiirteisiin ja nopeiden laajakaistayhteyksien saatavuuteen.

1.1 Edistetään älykästä, kestäväää ja monipuolista maatalousalaa, jolla varmistetaan elintarviketurva

EU:n pohjoisimmilla alueilla maatalouteen liittyä korkeita kustannuksia, ja sille on ominaista heikko kannattavuus ja viljelykasvien rajallinen valikoima. Epäsuotuisiin viljelyolosuhteisiin ja pitkiin välimatkoihin liittyvät rakenteelliset ongelmat nostavat tuotantokustannuksia, ja siksi maatalousala on erittäin riippuvainen julkisesta tuesta.

YMP ja kansalliset tukijärjestelmät ovat Suomessa keskeisessä roolissa – ilman tulotukea keskimääräinen työntekijäkohtainen tulo olisi negatiivinen. Siinä missä EU:ssa maataloustyöntekijöiden keskimääräiset tulot ovat kasvusuunnassa, Suomessa tulot pienenevät. Sen vuoksi maatalousalalla tarvitaan jatkossakin ruoantuotannon varmistamiseksi merkittävää kohdennettua tulotukea, jossa otetaan huomioon alueelliset erot.

Keskeisiä kysymyksiä ovat maanviljelyn kannattavuuden parantaminen sekä maataloustulojen ja tilojen tuottavuuden kasvattaminen. Suomessa maataloilla investoidaan enemmän kuin muissa jäsenvaltioissa, mutta työvoiman tuottavuuteen, jonka laskeva suuntaus on jatkunut vuosi vuodelta, on kiinnitettävä huomiota. Vientimarkkinoita on vaikea löytää, koska ne sijaitsevat pitkien välimatkojen päässä, tuotemäärät ovat liian pieniä ja vaihtelevat ja hintakilpailukyky on huono.

Maatalousalalla on pyrittävä voittamaan nämä esteet tekemällä investointeja, joilla parannetaan tuottavuutta ja jotka antavat elintarvikkeille lisäarvoa. Karjankasvatuksen ja maidontuotannon rakenteellisen kehityksen vuoksi tarvitaan etenkin laidunmaihin ja rehuntuotantoon liittyviä investointeja. Jalostukseen ja markkinointiin investoiminen auttaisi kattamaan ainakin osan alkutuotannon korkeista tuotantokustannuksista.

Myyntin ja viennin edistämisen kannalta keskeiset tekijät voisivat liittyä muun muassa innovatiivisiin ratkaisuihin, joita varten tarvitaan tutkimusta ja yhteistyötä. Suomi voisi myös hyödyntää vahvuuksiaan, joita ovat esimerkiksi puhdas luonnonympäristö, torjunta-aineiden vähäinen käyttö maataloudessa, mikrobilääkkeiden vähäinen käyttö ja tiukemmat eläinten hyvinvointia koskevat standardit. Tällaisia Suomen maataloudelle ominaisia, kestäväään tuotantoon liittyviä vahvuuksia voitaisiin tuoda esille esimerkiksi hyödyntämällä EU:n laatumerkkejä.

Suomen olisi helpotettava viljelijöiden rahoituksen saantia muun muassa keskisuurille yrityksille suunnattuja rahoitusvälineitä hyödyntämällä, sillä tällaisten yritysten on toisinaan vaikeaa saada rahoitusta lisäarvoa tuottaville investoinneille. Suomessa suurin osa tiloista on keskisuuria tiloja, jotka voivat olla alan tulevan kehityksen kärjessä, ja siksi on keskeisen tärkeää varmistaa rahoituksen saanti tällaisille tiloille.

Alkutuotannossa sekä maidon ja lihan jalostuksen parissa toimivat viljelijäosuuskunnat ovat elintarvikeketjussa erittäin merkittävässä asemassa. Muilla alkutuotannon aloilla tuotanto ei ole yhtä keskittynyt tietyille toimijoille. Hedelmä- ja vihannessektorilla tilanne on pikemminkin päinvastainen: tuottajaorganisaatioita on vähän, ja ne kattavat vain osan toimijoista. Tukku- ja vähittäiskauppa on sen sijaan keskittynyt selvästi tietyille toimijoille, jotka ovat viime vuosina kasvattaneet osuuttaan elintarvikeketjun arvomuodostuksesta alkutuottajien kustannuksella. Suomi voisi pohtia, miten tuottajaorganisaatioita voitaisiin tukea, erityisesti sellaisilla aloilla, joilla osuuskuntia on vähän.

1.2 Tuetaan ympäristöhoitoa ja ilmastotoimia sekä edistetään unionin ympäristö- ja ilmastotavoitteita

Vaikka Suomi on useiden ympäristöindikaattoreiden mukaan hyvällä tasolla, parantamisen varaa on edelleen erityisesti ammoniakkipäästöjen, luonnon monimuotoisuuden ja veden laadun yhteydessä. Kansallisen ilmansuojeluohjelman ja ennustettujen päästöjen perusteella on hyvin todennäköistä, että Suomi ei saavuta vuosia 2020–2029 koskevia ammoniakkin päästövähennyssitoumuksiaan. Vihreän kehityksen ohjelman

tavoitteiden saavuttamiseksi Suomen olisi tehostettava toimiaan tietyillä osa-alueilla. Subarktisella ja arktisella alueella luonto on herkkää, joten ympäristöstä huolehtiminen on äärimmäisen tärkeää.

Tiettyihin biodiversiteettitavoitteisiin liittyvät kehityssuuntaukset ovat epäsuotuisia. Tämä koskee erityisesti viljelymaiden lintuindeksiä, joka on laskusuunnassa. Myös Suomen kansallisten arviointien mukaan maatalousympäristöjen luontotyyppien lintulajit ovat vähenemässä, joskaan eivät yhtä nopeasti kuin indeksin mukaan. YMP voi olla merkittävässä roolissa EU:n biodiversiteettitavoitteiden saavuttamisen kannalta, kun otetaan huomioon YMP:n rahoituksen kattamat, hankkeiden toteuttamisjärjestyksen sisältävät toimintasuunnitelmat.

Suomen painopisteisiin kuuluvat vesistöjen hyvän tilan säilyttäminen ja rannikkovesien saastumisen vähentäminen ylläpitämällä rehevöitymistä vähentäviä suoja-alueita ja parantamalla luontotyyppien tilaa. Kosteikkojen, turvemaiden ja niittyjen suojelemiseksi sekä lannan käsittelyyn (erityisesti ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi) tarvitaan lisää investointeja. Myös avoimien alueiden säilyttäminen on keskeistä luonnon monimuotoisuuden ja hiilen sitoutumisen edistämiseksi.

Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja muutokseen sopeutumiseen liittyvät indikaattorit antavat Suomen osalta melko myönteisen kuvan. Maatalouden (viljely- ja laidunmaat mukaan lukien) osuus kasvihuonekaasupäästöistä suhteessa talouden muihin aloihin on kuitenkin edelleen huomattavasti suurempi kuin EU:ssa keskimäärin.

Suomen maaperä on runsashiilistä, ja koska metsätalousalaa ja metsäpinta-alaa on paljon (Suomessa metsän prosenttiosuus maa-alasta on EU:n suurin), Suomessa sijaitsee EU:n tasolla erittäin arvokas hiilinielu. Suomen olisikin keskityttävä säilyttämään tämä hiilinielu.

Turvemaat, jotka muodostavat noin kolmanneksen Suomen maa-alasta, ovat merkittävä kasvihuonekaasupäästöjen lähde. Myös viljelymaiden ja kosteikkojen päästöt ovat lisääntymässä, joskin ne ovat lisääntyneet hitaammin edellisten 10 vuoden aikana.

Maankäytön, maankäytön muutoksen ja metsätalouden osalta Suomen olisi tutkittava erilaisia toimenpidevaihtoehtoja päästöjen vähentämiseksi. Tällaisia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi hiiltä sitovan viljelyn edistäminen ja turvemaiden uudelleenkestuttamisesta palkitseminen tai riittävät ja ilmastoon mukautetut tuotantomenetelmät eloperäisellä maalla.

Luonnonmukainen viljely on kehittynyt myönteisesti viime vuosina, mutta Pellolta pöytään -strategian tavoitteiden saavuttamiseen on vielä jonkin verran matkaa.

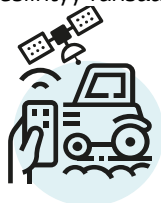
1.3 Lujitetaan maaseutualueiden sosioekonomista rakennetta ja puututaan yhteiskunnallisiin huolenaiheisiin

Suomessa on laajoja, harvaan asuttuja maaseutualueita, joilla välimatkat ovat pitkiä. Maaseutuväestö on vähenemässä jyrkästi, ja tämän suuntauksen hallitseminen ja maaseutualueiden säilyttäminen elinvoimaisina ja houkuttelevina asuinpaikkoina edellyttää investointeja maaseutualueiden infrastruktuuripalveluihin ja myös muihin elinkeinoihin kuin maanviljelyyn. Sukupolvenvaihdoksia tukevia toimia olisi lisättävä, mihin liittyy muun muassa rahoituksen saannin parantaminen ja naispuolisten maatalan hoitajien vähäinen määrä. Maaseutuväestön vähenemiseen liittyvän haasteen ratkaisemiseksi maaseutualueilla on myös tärkeää torjua nuorisotyöttömyyttä ja pyrkiä yleisesti ottaen ehkäisemään nuorten jäämistä työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle.

Maataloustyöntekijöiden, erityisesti epävarmoissa työsuhteissa työskentelevien, kausityöntekijöiden ja pimeää työtä tekevien, suojelulla on tärkeä rooli varmistettaessa, että lainsäädännössä vahvistettuja oikeuksia kunnioitetaan, mikä on olennaista Pellolta pöytään -strategiassa hahmotellussa oikeudenmukaisessa EU:n elintarvikejärjestelmässä.

Eläinten hyvinvointiin liittyvien käytäntöjen ja mikrobilääkkeiden käytön osalta Suomen tilanne on melko hyvä suhteessa EU:n keskiarvoon. Suomi on toteuttanut merkittäviä aloitteita näillä osa-alueilla, ja indikaattorit vahvistavat tämän myönteisen tilanteen, joka on pyrittävä säilyttämään ja jota on mahdollisuuksien mukaan parannettava edelleen. Torjunta-aineiden kokonaiskäyttö (mitattuna yhdenmukaistetulla riski-indikaattorilla HRI 1) on lisääntynyt huomattavasti, mihin on syynä urean käyttö metsissä. HRI 1 -indikaattorin mukaan torjunta-aineiden käyttö maataloudessa on kuitenkin vähenemässä. Vihreän kehityksen ohjelmassa vahvistetun tavoitteen saavuttamiseksi on edistettävä torjunta-aineiden kestäväää käyttöä ja varmistettava erityisesti integroidun torjunnan käyttöönotto.

Suomen olisi myös toteutettava toimia edistääkseen terveellisiin ruokavalioihin siirtymistä, sillä Suomessa esiintyy runsaasti ruokavalion riskitekijöistä johtuvia, tarttumattomia tauteja.

1.4 Uudenaikaistetaan alaa edistämällä tietämystä ja sen jakamista, innovointia ja digitalisaatiota sekä edistetään niiden käyttöä

Suomi on innovatiivinen ja tietoon perustuva yhteiskunta, jossa painotetaan vahvasti digitalisaatiota ja tutkimusta. Välimatkat ovat kuitenkin alhaisen väestötiheyden vuoksi pitkiä. Tämä voi olla syynä siihen, että Suomen maatalouden tieto- ja innovointijärjestelmä (AKIS) on melko hajanainen, vaikkakin vahva. Suomen olisi vahvistettava koordinoitua, yhteistyötä ja yhteyksiä AKIS-järjestelmän sidosryhmien välillä. Erityisesti olisi keskityttävä julkisten ja yksityisten neuvojen välisiin yhteyksiin, heidän kouluttamiseensa ja osaamiseensa sekä innovoinnin tukipalveluja tarjoaviin neuvojiin. Tarttumalla yksittäisiin innovatiivisiin ideoihin ja varmistamalla näin tiedonkulku kaikkien AKIS-järjestelmään osallistuvien toimijoiden välillä edistettäisiin eurooppalaisen innovaatiokumppanuuden puitteissa toteutettavien yksittäisten innovaatiohankkeiden luomista ja toteuttamista ja vauhditettaisiin innovointia.

Suomelle ovat hyvin tyypillisiä laajat, harvaan asutut alueet, ja NGA-yhteyksien eli seuraavan sukupolven laajakaistayhteyksien kattavuus on maaseutualueilla heikko. Siksi tarvitaan julkista tukea, jotta saavutetaan vihreän kehityksen ohjelmaan sisältyvä tavoite, joka koskee nopean laajakaistan 100-prosenttista kattavuutta vuoteen 2025 mennessä.

1.5 SUOSITUKSET

Edellä lueteltujen, toisiinsa liittyvien taloudellisten, sosiaalisten sekä ympäristö- ja ilmastohaasteiden ratkaisemiseksi Suomen YMP:n strategiasuunnitelman pääpaino ja toimet olisi komission mielestä keskitettävä seuraaville osa-alueille ottaen samalla riittävästi huomioon Suomen maatalouden ja maaseutualueiden monimuotoisuus, Ahvenanmaa mukaan lukien:

Edistetään älykästä, kestäväää ja monipuolista maatalousalaa, jolla varmistetaan elintarviketurva

- **Parannetaan maatalousalalla työskentelevien tuloja ja alan kannattavuutta** edistämällä tuottavuutta lisääviä investointeja ja korjaamalla rahoitusvaje. **Kohdennetaan suora tulotuki paremmin** esimerkiksi soveltamalla kestävyysperusteista, täydentävää uudelleenjakotulotukea ja tukien määrien alentamista.
- **Parannetaan maataloustuotannon lisäarvoa** esimerkiksi korostamalla enemmän tuotteiden ominaispiirteitä, edistämällä luonnonmukaisen viljelyn ja (EU:n) laatumerkkien käyttöä sekä tuomalla esiin kestävät tuotantomenetelmät.
- **Edistetään yhteistyötä innovoinnin tukemiseksi** ja tuotteiden lisäarvon kasvattamiseksi investointien avulla sekä tukemalla tuottajaorganisaatioiden muodostamista aloilla, joilla niitä on vähän.

Tuetaan ympäristönhoitoa ja ilmastotoimia sekä edistetään unionin ympäristö- ja ilmastotavoitteita

- **Parannetaan luonnon monimuotoisuutta** biodiversiteettistrategian uusien toimien mukaisesti; parannetaan erityisesti luontotyyppien, suojeltujen lajien, viljelysmaiden lintujen ja luonnonvaraisten pölyttäjien tilaa tehostamalla luontotyyppien (kuten laidunmaiden sekä turvemaiden ja muiden kosteikkojen) suojelua suojelutoimenpiteillä YMP:n rahoituksen kattamien, hankkeiden toteuttamisjärjestyksen sisältävien toimintasuunnitelmien mukaisesti.
- **Lisätään toimia ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi** erityisesti karjankasvatuksessa kansallisten päästövähennyssitoumusten saavuttamiseksi. Päästöjä voitaisiin torjua erityisesti investoimalla lannan käsittelyyn sekä asianmukaisten teknologioiden kehittämiseen ja soveltamiseen.
- **Lisätään luonnonmukaisesti viljeltyä maatalousmaata ja tuetaan näin Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan sisältyvää tavoitetta** edistämällä luonnonmukaisesti viljeltyjen elintarvikkeiden kulutusta ja luomuviljelyn aloittamista sekä vastaamalla luonnonmukaisen maatalouden tarpeisiin tutkimuksen ja innovoinnin saralla.
- **Edistetään ilmastomuutoksen hillintää.** Tämänhetkisten hiilinielujen parantamiseksi ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi olisi keskityttävä erityisesti **metsiin** ja **runsashiilisiin maaperätyyppeihin** (turve- ja viljelymaat). Lisäksi on kiinnitettävä enemmän huomiota **metaanipäästöjen vähentämiseen metaanistrategian** mukaisesti esimerkiksi edistämällä **biokaasun** tuotantoa.
- **Edistetään ilmastoon sopeutumista** ja **parannetaan sietokykyä** kohdennetuilla investoinneilla ja parantamalla hallinnointia.
- **Tehostetaan ravinteiden käyttöä Euroopan vihreän kehityksen ohjelman tätä koskevan tavoitteen** mukaisesti ja rajoitetaan ravinteiden valumista, joka vaikuttaa rannikkoalueisiin ja Itämereen.
- Edistetään **kestävää metsänhoitoa**, lisätään monikäyttöisyyttä sekä parannetaan metsiensuojelua ja metsäekosysteemien ennallistamista, jotta saavutetaan luontotyyppien ja metsiin liittyvien lajien hyvä tila ja näin parannetaan ekologisia palveluja, luonnon monimuotoisuutta sekä ilmastomuutoksen vaikutusten ja muiden uhkien sietokykyä.

Lujitetaan maaseutualueiden sosioekonomista rakennetta ja vastataan yhteiskunnallisiin tarpeisiin

- **Edistetään talouden monipuolistamista ja infrastruktuurin kehittämistä maaseutualueilla** hyödyntäen tietämyksen ja innovoinnin parempaa koordinoitua sekä asianomaisten toimijoiden entistä tiiviimpää integrointia.
- **Jatketaan toimia sukupolvenvaihdosten edistämiseksi**, mukaan lukien YMP:n nykyinen nuorten viljelijöiden tuki, ja parannetaan rahoituksen ja maan saatavuutta kehittämällä edelleen asianmukaisia tukitoimenpiteitä.

Edistetään tietämystä ja sen jakamista, innovointia sekä digitalisointia maataloudessa ja maaseutualueilla sekä tuetaan niiden käyttöä

- **Edistetään ja tuetaan investoinnein seuraavan sukupolven laajakaistayhteyksien laajentamista maaseutualueille ja syrjäisille alueille Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan sisältyvän tavoitteen mukaisesti** eli pyrkien varmistamaan nopean laajakaistan 100-prosenttinen kattavuus vuoteen 2025 mennessä. Samalla on tärkeää varmistaa yhteisvaikutukset EU:n muun rahoituksen sekä kansallisen rahoituksen kanssa.
- **Parannetaan maatalouden tieto- ja innovointijärjestelmää** jatkamalla investoimista koordinointiin ja yhteistyöhön järjestelmään osallistuvien toimijoiden ja organisaatioiden välillä.

2

SUOMEN MAATALOUDEN JA MAASEUTUALUEIDEN ARVIOINTI

Suomen maatalousalalle ovat tunnusomaisia nykyaikaisen teknologian käyttö sekä muuhun EU:hun verrattuna keskimääräistä tiukemmat ympäristö- ja eläinten hyvinvointia koskevat standardit ja käytännöt mutta myös merkittävät kannattavuushaasteet. Kasvukausi on lyhyt, kustannukset korkeita, välimatkat pitkiä ja viljelykasvivalikoima hyvin rajallinen. Ilman julkista tukea tulot alalla jäisivät negatiivisiksi. Maatalouden työntekijäkohtaiset tulot ovat laskusuunnassa, kun taas EU:ssa suuntaus on keskimäärin päinvastainen. Suomen kauppataase on elintarvikkeiden osalta selvästi negatiivinen. Maatalousalan kokonaistyövoima on vähenemässä huomattavasti nopeammin kuin EU:ssa keskimäärin. Myös tilojen määrä on pienenevässä.

Harvaan asuttu Suomi on yksi Euroopan maaseutuvaltaisimpia maita, ja maaseutualueiden haasteena on yhä jatkuva väestön väheneminen. Maaseutualueilla olisi varmistettava riittävät palvelut ja infrastruktuuri, kuten seuraavan sukupolven laajakaista

2.1 Tuen antaminen riittävien maataloustulojen ja maatalojen selviytymiskyvyn varmistamiseksi koko EU:n alueella, jotta saataisiin parannettua elintarviketurvaa

Suomenmaataloustuotantoalue on sijainniltaan EU:n pohjoisin, ja lisäksi Suomessa on EU:n lyhyin kasvukausi ja alhaisin väestötiheys¹ sekä pitkät välimatkat. Subarktisisissa ja arktisisissa tuotanto-olosuhteissa tuotokset jäävät pieniksi ja tuotantokustannukset ovat korkeat, ja Suomen kasvuolosuhteissa menestyy vain rajallinen valikoima viljelykasveja.

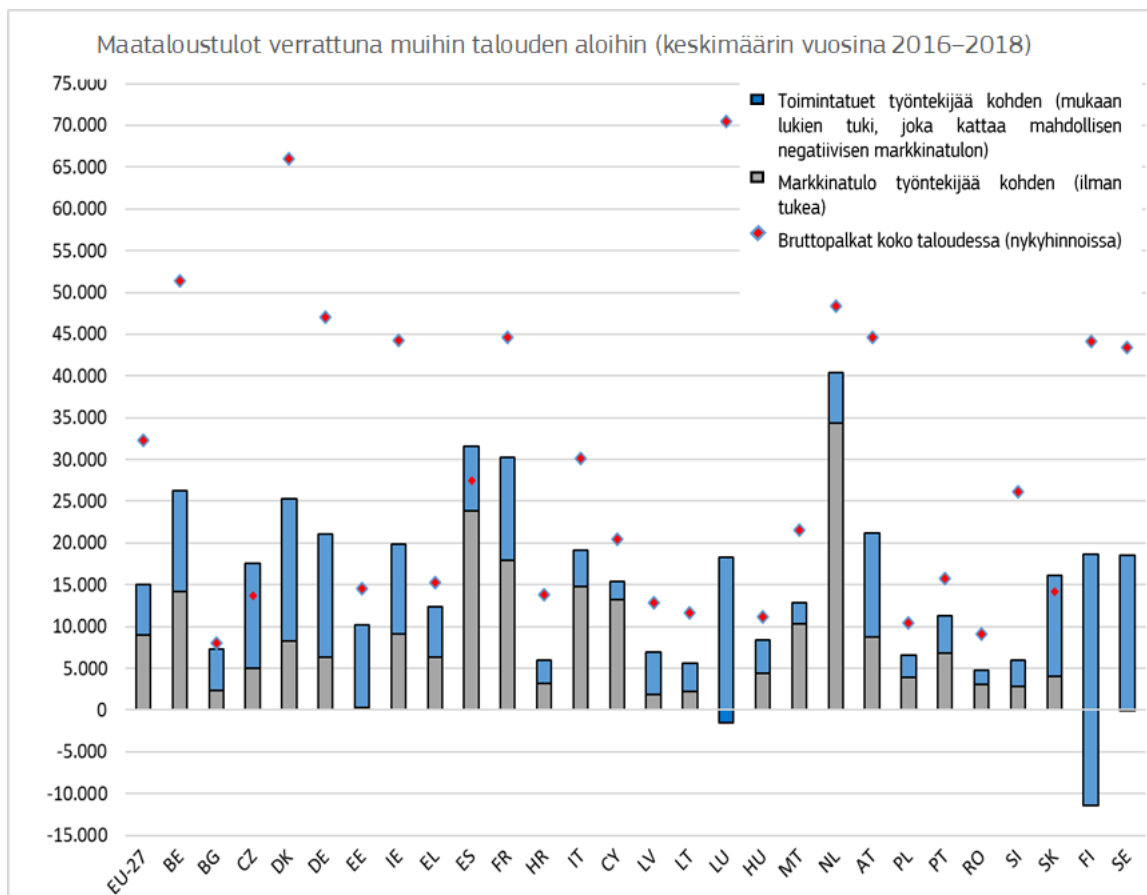
Näissä olosuhteissa YMP ja kansallinen tuki ovat Suomessa maataloustulojen kannalta keskeisiä. YMP:n tarjoama tuki yhdessä kansallisen tuen kanssa on huomattavasti merkittävämmässä asemassa tulojen muodostumisessa kuin EU:ssa keskimäärin: koko YMP-tuki yhteensä muodostaa Suomessa 58 prosenttia² maatalouden tuotannontekijätulosta. Vuonna 2018 noin 34 prosenttia maatalouden tuotannontekijätulosta oli suoria tukia, kun taas Euroopan keskiarvo oli noin 24 prosenttia³. Myös maaseudun kehittämistuet (erityisesti luonnonhaitta-alueiden tuki, jota maksetaan koko alueelle) ovat keskeisessä asemassa. Ilman tulotukea keskimääräinen työntekijäkohtainen tulo jäisi negatiiviseksi⁴: se olisi -11 368 euroa kokoaikaista työntekijää kohden. Myös tuen kanssa maataloustulot ovat työntekijää kohden 42 prosenttia alhaisemmat kuin keskimääräiset tulot koko taloudessa.⁵ Vuosina 2000–2018 vuotuinen kokonaispääoman tuotto prosentti oli negatiivinen⁶. Viljelijän keskimääräinen tuntipalkka oli 5,40 euroa, ja tilat jäivät keskimäärin 28 000 euroa tappiolle kasvaneiden tuotantokustannusten vähentämisen jälkeen. Yrittäjätulo on 33 prosenttia⁷ tavoitteesta.

Maatalouden työntekijäkohtaiset tulot olivat Suomessa laskusuunnassa vuosina 2010–2015, toisin kuin EU:ssa keskimäärin. Vuonna 2019 maatalouden reaalin tuotannontekijätulo oli noin 23 000 euroa⁸ työntekijää kohden (tämä vastaa 48:aa prosenttia koko talouden keskimääräisestä palkasta), kun taas useimmissa (asukaskohtaisen BKT:n perusteella) samankaltaisissa talouksissa maatalouden tuotannontekijätulo on yleensä suurempi.⁹ Maatilakotitalouksien tulot vähentyivät vuosina 2010–2018, mutta sitä vastoin tulot lisääntyivät niissä kotitalouksissa, jotka saivat yrittäjätuloa muualta kuin maataloudesta tai palkkatuloa.¹⁰ Viljelijöistä 76 prosentilla on ollut tuotantokustannuksiin liittyviä vaikeuksia ja 34 prosentilla maan saatavuuteen liittyviä vaikeuksia.¹¹

Sika- ja siipikarjatililla työntekijäkohtaiset tulot ovat kansallista keskiarvoa suuremmat. Maito-, kasvinviljely- ja karjatilojen tulot vaihtelevat mutta pysyttelevät Suomen keskiarvon tienoilla. Puutarhatiloja lukuun ottamatta YMP-tuki on keskeinen, jotta viljelijöiden tulot pysyvät positiivisina¹². Suorista tuista 19,2 prosenttia¹³ käytetään tuotantosidonnaisen tuen maksamiseen tietyille aloille.

Työntekijäkohtaiset tulot kasvavat tilan koon mukaan¹⁴; keskimäärin tulot ovat pienimmät 10–30 hehtaarin tiloilla. Pienistä (5–10 hehtaarin) tiloista 16 prosenttia on yli 65-vuotiaiden viljelijöiden omistamia tiloja, joiden liikevaihto on hyvin pieni.¹⁵ EU:n tasolla 20 prosenttia (rahamäärän perusteella) suurimmista tuensaajista sai edelleen noin 80 prosenttia suorien tukien kokonaismäärästä vuonna 2017.¹⁶ Suomessa suorat tuet eivät ole keskittyneet yhtä pienelle joukolle: 57 prosenttia suorista tuista maksettiin 20 prosentille viljelijöistä.¹⁷ Suomessa fyysisesti (kansallista keskiarvoa) pienemmät tilat saavat kuitenkin suoria tukia hieman vähemmän kuin keskimäärin hehtaaria kohden.¹⁸

Kasvinviljely- ja sekakarjatililla tulot vaihtelevat huomattavasti. Suomessa valtio korvaa kasvisairauksien ja tuholaisien aiheuttamat tappiot.¹⁹ Suomessa ei maaseudun kehittämissuunnitelman puitteissa toteuteta riskienhallintatoimenpiteitä.²⁰ Viljelijöiden tiivis yhteistyö kuitenkin vahvistaa heidän markkina-asemaansa ja helpottaa sopeutumista muuttuneisiin liiketoiminnan olosuhteisiin, kuten sään tai markkinoiden muutoksiin.

Lähde: Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto. YMP:n konteksti-indikaattorit C.25 Maatalouden tuotannontekijätulo ja C.26 Maatalouden yrittäjätulo. Eurostatin tilastojen [\[aact eaa04\]](#), [\[aact ali01\]](#) ja [\[aact eaa06\]](#) mukainen tulo saadaan lisäämällä palkansaajakorvaukset takaisin yrittäjätuloon ja jakamalla saatu summa vuosityöyksiköiden kokonaismäärällä. Huom. Vuoden 2019 tiedot on arvioitu. Koko talouden keskipalkka, joka määritetään Eurostatin tilaston [\[nama 10 a10 e\]](#) perusteella tuhansina työtunteina käyttäen kotimaisten palkansaajien käsitettä sekä tilaston [\[nama 10 a10\]](#) mukaista palkat ja palkkiot -indikaattoria

2.2 Markkinasuuntautuneisuuden ja kilpailukyvyn parantaminen kiinnittämällä enemmän huomiota muun muassa tutkimukseen, teknologiaan ja digitalisointiin

Suomen maatalousalan erityispiirteet ja maan pohjoinen sijainti luovat useita rajoitteita, joiden vuoksi suomalaiset viljelijät eivät kykene kilpailemaan määrällä muiden eurooppalaisten viljelijöiden kanssa. Ilmasto-olosuhteiden ja lyhyempien kasvukausien vaikutuksesta tuotantokustannukset ovat korkeammat ja kilpailukykyä on pidettävä yllä laadun avulla kasvattamalla tuotteiden lisäarvoa ja innovoimalla. Lisäarvoa kasvattavat esimerkiksi mikrobilääkkeiden vähäinen käyttö ja tiukemmat eläinten hyvinvointia koskevat standardit.

Koska Suomi on riippuvainen tuonnista, maatalouselintarvikkeiden kauppataase on negatiivinen, ja alijäämä myös kasvaa jatkuvasti. Vuoden 2018 tietojen perusteella hieman yli 50 prosenttia kaikista maahantuoduista maatalouselintarvikkeista on peräisin Alankomaista, Saksasta, Ruotsista ja Tanskasta. Suomen maatalouselintarvikkeiden kauppataase EU:n ulkopuolisten maiden kanssa on hienoisesti positiivinen pääasiassa raakavuotien, nahkojen ja turkisten (37 prosenttia²¹ koko maatalouselintarvikkeiden viennin arvosta vuonna 2018) sekä maitojauheen (11 prosenttia viennin arvosta) ansiosta. Pääasialliset vientikohteet ovat Ruotsi ja Kiina (niiden osuus viennin koko arvosta on 25 prosenttia).²²

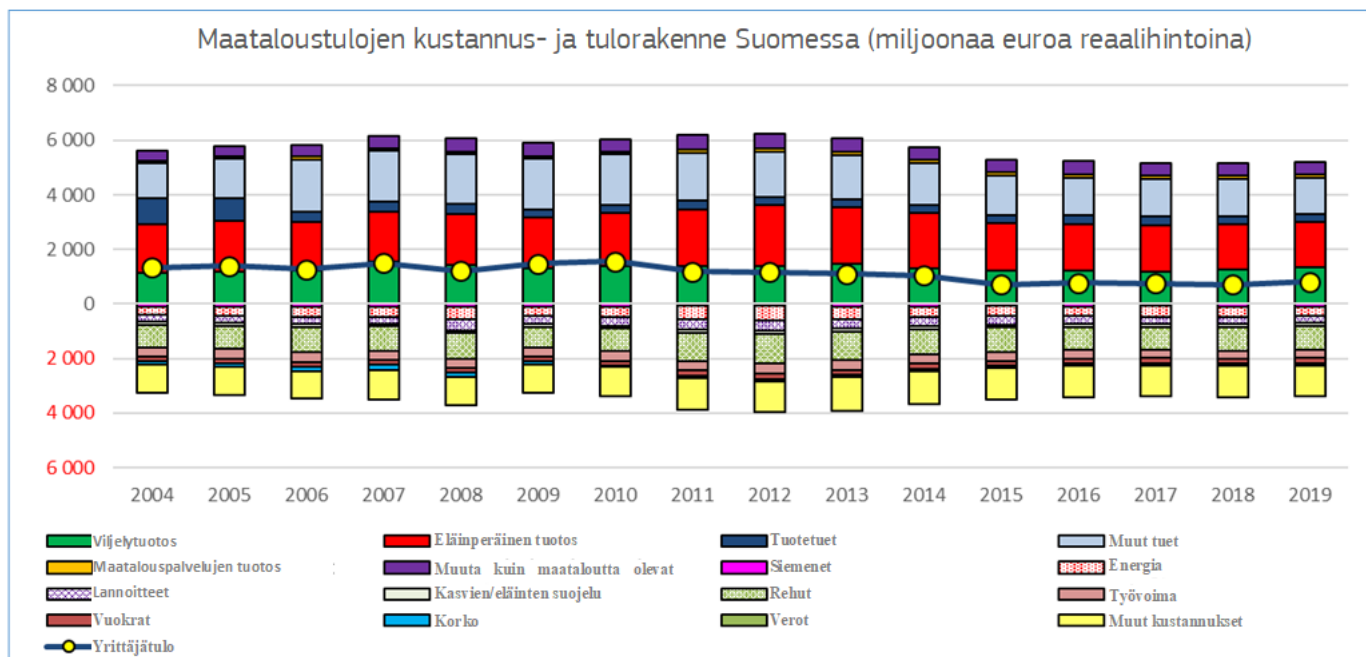
Maidontuotanto muodostaa Suomen maatalouden tärkeimmän alan, sillä sen osuus maatalouden kokonaistuotoksesta on 30 prosenttia. Sen jälkeen tärkeimpiä ovat hedelmä- ja vihannesala sekä viljanviljely ja karjankasvatus (joista kunkin osuus maatalouden kokonaistuotoksesta on noin 12 prosenttia²³). Viljanviljelyn suuresta osuudesta huolimatta kasvintuotannon kilpailukyky kansainvälisillä markkinoilla ei ole järin hyvä. Suomen merkittävin kilpailuetu liittyy tehokkaaseen karjankasvatukseen ja kasvihuonetuotantoon. Kuitenkin vain noin 15 prosenttia eläinten rehuun käytettävistä valkuaiskasveista kasvatetaan Suomessa.²⁴ Tämän osuuden kasvattaminen voisi parantaa viljelyn tuottavuutta ja kilpailukykyä.

Tuottavuuden lisääminen on tärkeää alan kilpailukyvyn parantamiseksi. Kokonaistuottavuus, joka mittaa panosten ja tuotosten tehokkuutta, pysytteli Suomessa samalla tasolla ja jopa heikkeni vuosina 2009–2013 mutta on kasvanut vuodesta 2013 lähtien. Kokonaistuottavuutta mitataan kolmen vuoden liukuvaan keskiarvoon perustuvalla indeksillä, jossa 100:aa vastaa EU:n vuoden 2005 arvo. Vuonna 2018 Suomen kokonaistuottavuus oli korkeampi (117) kuin EU:n keskiarvo (110).²⁵ Kustannus- ja tuottorakennetta tarkasteltaessa nähdään, että maatalouden kokonaistuotos pieneni Suomessa 20 prosenttia vuosina 2012–2018 kustannusten pienentyessä vain 10 prosenttia, mikä pienensi maatalousalan yrittäjätulon kokonaismäärää.²⁶

Maataloustyövoima kokoaikaisina työyksikköinä ilmaistuna on vähentynyt merkittävästi viime vuosina. Maataloustyövoima väheni 39 prosenttia vuosina 2005–2019, ja merkillepantavaa on erityisesti se, että suuntaus on kiihtynyt viime vuosina (vuosina 2014–2019 työvoima väheni 23 prosenttia, kun EU-27:ssä vähennys oli keskimäärin seitsemän prosenttia).²⁷ Maataloustyövoiman väheneminen näkyy Suomessa myös maatilojen määrän pienenemisenä: vuosina 2005–2016 tilojen määrä väheni noin 70 600:sta 49 700:aan. Samaan aikaan tilojen keskimääräinen koko kasvoi 32 hehtaarista (vuonna 2005) 46 hehtaariin (vuonna 2016).²⁸ Työvoiman tuottavuus vastasi Suomessa vuosina 2017–2019 suurin piirtein EU:n keskiarvoa (98 prosenttia EU:n keskiarvosta). Suomessa työvoiman tuottavuuden vuotuinen kasvu oli kuitenkin negatiivinen (– 1,1 prosenttia) vuosina 2012–2017, kun taas EU:n tasolla tuottavuus kasvoi samana aikana vuosittain 3,1 prosenttia.²⁹ Siipikarja- ja sikatiloilla sekä kasvihuoneviljelyssä kokonaistuottavuus on Suomessa keskiarvoa parempi.³⁰

Investoinnit ovat keskeisessä roolissa maatalousalan kilpailukyvyn parantamisessa. Tilojen investoinnit vähenivät hieman vuosina 2012–2018 (1,1 miljardista 970 miljoonaan euroon). Kiinteän pääoman bruttomuodostuksella mitattuna tilojen investoinnit vastaavat kuitenkin 87:ää prosenttia maatalouden bruttoarvonlisäyksestä, mikä on huomattavasti enemmän kuin EU-27:ssä keskimäärin (31 prosenttia).³¹ Suurin osa investoinneista tehdään läntisen Suomen karja- ja lypsytiloilla. Tiloista 7,3 prosenttia on saanut tämänhetkisestä maaseudun kehittämisohjelmasta tukea rakennemuutokseen ja nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin, mikä on enemmän kuin suurimmassa osassa EU:ta.³²

Suomen maatalousalalla on kuitenkin todettu 47–162 miljoonan euron suuruinen rahoitusvaje. Se on vähän muihin EU:n jäsenvaltioihin verrattuna. Rahoituksen saantiin liittyviä ongelmia on lähinnä keskisuurilla tiloilla, jotka ovat kooltaan 20–100 hehtaaria. Rahoitusvaje koskee pääasiassa keskipitkän ja pitkän aikavälin investointiluoja.³³

Lähde: Eurostat [[aact_eaa01](#)]

2.3 Viljelijöiden aseman parantaminen arvoketjussa

Suomessa suurin osa lypsy- ja lihatiloista on liittynyt osuuskuntiin. Suurin osuuskunta kerää 80 prosenttia ja toiseksi suurin 9,5 prosenttia maidosta.³⁴ Lihantuotantoalalla kahden suurimman osuuskunnan markkinaosuus on yhteensä 60–80 prosenttia³⁵. Viljantuotantoalalla toimii viisi osuuskuntaa, mutta niiden markkinaosuus on suhteellisen pieni.³⁶ Koska kotieläintalous muodostaa Suomessa 62,5 prosenttia³⁷ maatalouden alkutuotannon arvosta, osuuskunnilla on Suomen maataloudessa keskeinen rooli.

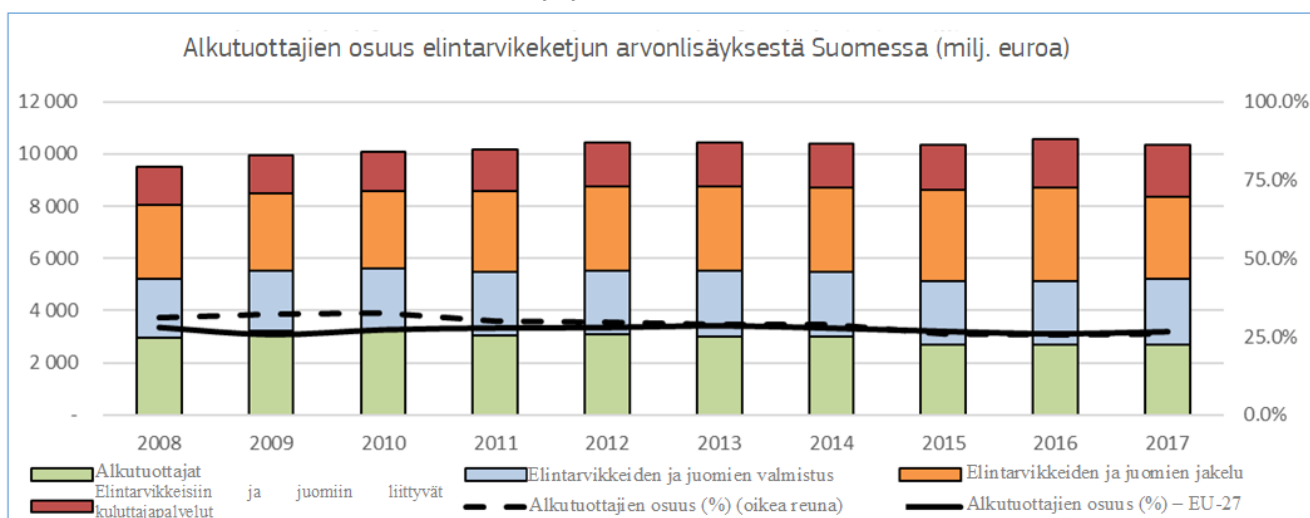
Yksikään osuuskunnista ei ole virallinen tuottajaorganisaatio, ja niitä voitaisiinkin kannustaa hakemaan hyväksyntää tuottajaorganisaatioksi. Hyväksytyjä tuottajaorganisaatioita on vain neljä, ja niiden osuus hedelmä- ja vihannesalan markkina-arvosta on 19 prosenttia (EU:n tasolla 50 prosenttia). Vuonna 2016 viralliset tuottajaorganisaatiot edustivat yhteensä kahta prosenttia maataloustuotannon kokonaisarvosta.³⁸ Hyväksytyjä toimialakohtaisia organisaatioita ei ole toistaiseksi lainkaan. EU:n laatujärjestelmien mukaisesti suojattuja tuotteita on vain muutama.³⁹

Suomessa oli vuonna 2018 yhteensä 1 744 elintarvikkeita ja juomia jalostavaa yritystä. Useimmat näistä yrityksistä olivat pieniä: yrityksistä 1 634 työllisti alle 50 henkilöä, suurin osa niistä alle viisi henkilöä. Pienellä määrällä suuria ja keskisuuria yrityksiä on kuitenkin määräävä asema tuotantorakenteessa. Yrityksistä 20 suurinta tuotti vuonna 2018 noin 50 prosenttia 9 912 miljoonan euron liikevaihdosta. Merkittävimmät keskittymät ovat maidon- ja lihanjalostusteollisuudessa: maidon jalostuksen puolella markkinoita hallitsee yksi ja lihan jalostuksen puolella kaksi osuuskuntaa. Vuonna 2017 maidon ja lihan jalostus tuottivat yhteensä 46 prosenttia koko elintarviketeollisuuden liikevaihdosta. Näillä osuuskunnilla siis on vahva asema Suomen koko elintarviketeollisuudessa.⁴⁰

Lukuisista toimijoista koostuvan jalostusteollisuuden vastakohtana on keskittynyt vähittäiskauppa. Kahden suurimman vähittäiskaupparyhmän markkinaosuus oli 82,5 prosenttia vuonna 2018. Kolmas ryhmä on toiminut Suomessa vuodesta 2002 lähtien, ja sen markkinaosuus vuonna 2018 oli 9,6 prosenttia. Näiden vähittäismyyjien omien tuotemerkkien kasvava markkinaosuus on kasvattanut niiden markkinavoimaa suhteessa suuriin elintarvikkeiden jalostusyrityksiin.⁴¹ Vähittäismyyjien osuus elintarvikeketjun arvonlisäyksestä on kasvanut vuosina 2008–2017.⁴²

Alkutuottajien osuus elintarvikeketjun arvonlisäyksestä on pienentynyt Suomessa ajan mittaan (32:sta 26 prosenttiin vuosina 2009–2017), mutta se on edelleen hieman EU:n keskiarvon (23 prosenttia) yläpuolella.⁴³ Jalostuksen osuus on pysynyt melko vakaana tai pienentynyt hieman, samalla kun elintarvikkeiden ja juomien jakelu (vähittäismyynti) on kasvanut.⁴⁴

Jotta voitaisiin parantaa viljelijöiden asemaa arvoketjussa ja vastata paremmin korkealaatuisten tuotteiden kysyntään, olisi harkittava EU:n laatumerkkijärjestelmien hyödyntämistä.

Lähde: Euroopan komissio, [YMP:n indikaattorit – tietonäkymä](#). YMP:n tulosindikaattori RPI_03 Alkutuottajien osuus elintarvikeketjun arvosta.

2.4 Ilmastonmuutoksen hillitsemisen, ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja kestäväen energian edistäminen

Maatalouden (viljely- ja laidunmaat pois lukien) kasvihuonekaasupäästöt olivat Suomessa yhteensä 6,5 miljoonaa hiilidioksidiekvivalentttonnia vuonna 2018. Tämä vastasi noin 11,2:ta prosenttia Suomen kaikista kasvihuonekaasupäästöistä (EU-27:n keskiarvo on 10 prosenttia) ja noin 1,7:ää prosenttia kaikista EU:n maatalouden kasvihuonekaasupäästöistä. Maatalouden päästöt vähenivät 12,5 prosenttia vuosina 1990–2018, mikä on vähemmän kuin EU:ssa keskimäärin (20,6 prosenttia). Päästöt eivät ole kuitenkaan vähentyneet enää vuoden 2013 jälkeen.⁴⁵

Muista kuin hiilidioksidia tuottavista maataloustoiminnoista merkittävimpiä kasvihuonekaasupäästöjen lähteitä ovat maatalousmaat (54,4 prosenttia) ja märehitijöiden suolistokäyminen (31,7 prosenttia), kun taas lannan käsittelyn osuus tällaisista päästöistä on 11,1 prosenttia.⁴⁶

Maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous (LULUCF) ovat Suomessa erityisen tärkeitä paitsi hiilinielujen myös päästöjen kannalta. LULUCF-sektori on hiilidioksidin nettoielu, joka sitoi vuonna 2018 yhteensä 10,3 miljoonaa tonnia hiilidioksidia pääasiassa suuren metsäpinta-alan ansiosta. Samaan aikaan viljelymaat (jotka ovat pääasiassa kuivatettua eloperäistä maata ja turvemaata) tuottivat hiilidioksidia yhteensä 8,1 miljoonaa tonnia, mikä on 48,5 prosenttia enemmän kuin vuonna 1990. Samana ajanjaksona laidunmaiden tuottamat päästöt ovat vähentyneet 18,7 prosenttia (0,73 miljoonaa tonniin) ja kosteikkojen tuottamat päästöt kasvaneet 58,8 prosenttia (2,1 miljoonaa tonniin).⁴⁷ Nämä muutokset osoittavat, kuinka suuri merkitys maankäytön hallinnalla on päästöjen torjumisen kannalta.

Kun LULUCF-sektori lasketaan mukaan, erittäin hiilipitoisten turvepeltojen päästöt muodostavat yli 50 prosenttia kaikista maatalouden päästöistä. Eniten päästöjä syntyy metsiin raivatuilla pelloilla. Pelloiksi raivatut turvemaat lisääntyivät 2,5 prosenttia vuosina 2000–2018. Suurin osa niistä on raivattu karjan laitumeksi Pohjois-Suomessa. Sen vuoksi keskeinen osa päästövähennysstrategiaa on kiinnittää erityistä huomiota kotieläintalouteen liittyviin maankäyttötapoihin.⁴⁸ Toisaalta hiilinielujen osalta on todettava, että Suomessa maaperän keskimääräinen orgaanisen hiilen pitoisuus on toiseksi suurin⁴⁹ koko EU:ssa. Turvemaata puolestaan on 30 prosenttia maaperästä eli eniten EU:ssa.⁵⁰ Suomessa on suhteellisesti eniten⁵¹ metsää ja muuta metsitettyä maata koko EU:ssa: 76 prosenttia Suomen pinta-alasta on metsää ja muuta metsitettyä maata, kun EU-27:n keskiarvo on 45 prosenttia.⁵² Koska hiilen mahdollista sitomista rajoittaa se, että sitä on jo sitoutunut metsiin runsaasti, toimet olisi kohdennettava hiilen poistumisen rajoittamiseen, maanalaisten hiilivarastojen säilyttämiseen ja maan pinnalla olevien hiilinielujen (mukaan lukien materiaalit) parantamiseen.

Maatalouden osuus uusiutuvan energian kokonaistuotannosta on Suomessa pieni (2,7 prosenttia), huomattavasti alle EU-28:n keskiarvon (12,1 prosenttia). Sitä vastoin metsätalouden osuus uusiutuvan energian tuotannosta on merkittävä (74,1 prosenttia eli huomattavasti yli EU:n keskiarvon, joka on 40,3 prosenttia). Näin ollen maa- ja metsätalouden yhteenlaskettu osuus uusiutuvan energian tuotannosta on 76,8 prosenttia⁵³. Anaerobisen käymisen avulla teurastamoissa, panimoissa ja muissa elintarviketeollisuuden laitoksissa syntyneestä lietelannasta ja jätteestä tuotetun biokaasun määrä on sen sijaan vain 0,98 gigajoulea eläinyksikköä kohden, mikä on huomattavasti vähemmän kuin EU:ssa keskimäärin (3,93 gigajoulea eläinyksikköä kohden).⁵⁴

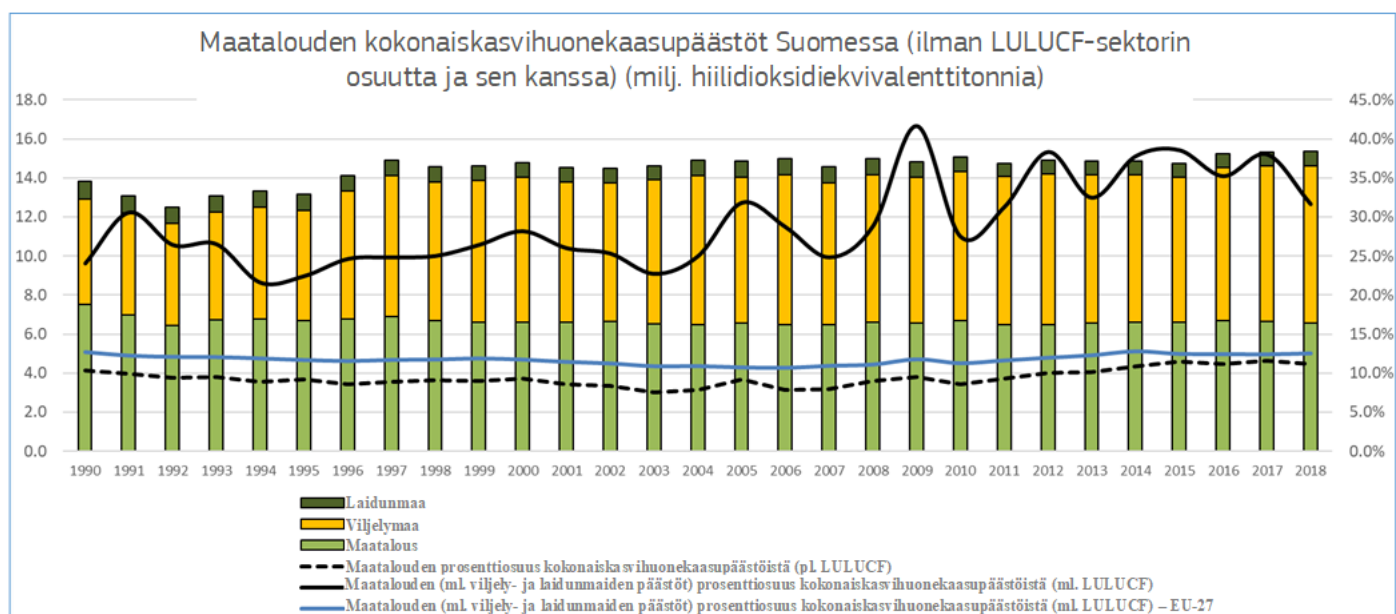
Maa- ja metsätalouden osuus energian koko loppukulutuksesta on Suomessa EU:n keskiarvon (2,7 prosenttia) paikkeilla. Hehtaariohtainen energiankulutus, 28,1 kilogrammaa öljyekvivalenttia hehtaaria kohden, on kuitenkin EU:n neljänneksi alhaisin. Elintarviketeollisuuden käyttämän energian osuus (1,7 prosenttia) on Suomessa alle EU:n keskiarvon (2,9 prosenttia).⁵⁵

Suomen ilmastolain (hyväksytty vuonna 2015) mukaan valtioneuvosto hyväksyy uuden ilmastonmuutoksen kansallisen sopeutumissuunnitelman vähintään 10 vuoden välein. Kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma 2022 julkaistiin vuonna 2014, ja se korvasi vuonna 2005 hyväksytyyn ilmastonmuutoksen kansallisen sopeutumisstrategian. Useilla sektoreilla on hyväksytty ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevia suunnitelmia ja toimia. Tämän suhteen pisimmälle kehittynyt on vesiala.⁵⁶ Suomen

tämänhetkisessä hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä. Ohjelma sisältää toimenpiteet soiden ja turvemaiden päästöjen vähentämiseksi ja hiilinielujen lisäämiseksi.⁵⁷ Valtioneuvoston helmikuussa 2015 hyväksymässä ja vuonna 2019 päivitetystä Suomen kansallisesta metsästrategiasta⁵⁸ määritetään metsäalan tärkeimmät tavoitteet ja toimet vuoteen 2025 asti.

Ilmastonmuutoksen arvellaan pidentävän kasvukautta ja mahdollistavan tiettyjen kasvilajien viljelyn pohjoisemmilla leveyspiireillä. Ilmastonmuutos tuo kuitenkin mukanaan myös haasteita: kuivuutta, uusia tuhojia ja kasvitauoja sekä epäsuotuisia sääolosuhteita, jotka vaikuttavat maanviljelyyn.⁵⁹

Suomen metsävarannot ovat lisääntymässä. Noin puolet fossiilisen energiantuotannon aiheuttamista hiilidioksidipäästöistä sitoutuu metsiin ja puutuotteisiin. Ilmastonmuutos pidentää kasvukautta, ja kasvava metsä sitoo enemmän hiiltä. Samalla ilmastonmuutos tuo kuitenkin mukanaan enemmän tuhojia ja uusia lajeja, muuttaa metsien koostumusta ja aiheuttaa uudenlaisia myrskytuhoja.⁶⁰

Lähde: Euroopan ympäristökeskus. Perustuu Eurostatin tilastoon [[env air gge](#)]

2.5 Kestävän kehityksen ja luonnonvarojen, kuten veden, maaperän ja ilman, tehokkaan hoidon edistäminen

Useiden kansainvälisten vertailujen mukaan Suomi suoriutuu kestävän kehityksen ja luonnonvarojen hoidon saralla hyvin. Joidenkin tutkimusten mukaan Suomessa on esimerkiksi maailman paras ilmanlaatu.⁶¹⁶²

Suomessa maisemaa hallitsevat metsät ja järvet. Suomessa on suhteessa eniten metsää Euroopassa: noin 76 prosenttia⁶³ Suomen maapinta-alasta on metsää tai muuta metsitettyä maata. Suomen pinta-alasta 7,5 prosenttia⁶⁴ on erämaa-aluetta. Suomessa on 168 000 järveä⁶⁵ (kun lasketaan vähintään 500 m²:n suuruiset järvet), ja se kuuluu maailman vesirikkaimpiin maihin.⁶⁶ Karjankasvatuksen eläintiheys on melko alhainen (0,5 eläintä hehtaaria kohden) verrattuna Euroopan keskiarvoon.⁶⁷⁶⁸

Ilman osalta voidaan todeta, että 89,5 prosenttia Suomen ammoniakkipäästöistä (NH₃) on peräisin maataloudesta, ja niistä puolestaan valtaosa (87,9 prosenttia) on peräisin karjankasvatuksesta.⁶⁹ Maatalouden ammoniakkipäästöjen merkittävin lähde ovat naudat, jotka aiheuttavat 56,4 prosenttia päästöistä.⁷⁰

Maatalouden ammoniakkipäästöt ovat viime vuosina vähentyneet.⁷¹ Etelä-Suomessa hehtaarikohtaiset ammoniakkipäästöt ovat melko alhaisia muuhun EU:hun verrattuna, ja muualla Suomessa päästöt ovat EU:n keskiarvon tienoilla.⁷² Kansallista ilmansuojeluohjelmaa ja päästöennusteita koskevan komission yksityiskohtaisen selvityksen⁷³ mukaan Suomessa on kuitenkin suuri riski sille, että se ei täytä ammoniakkia koskevia vuosien 2020–2029 päästövähennysvelvoitteitaan. Lisäksi on keskitasoinen riski sille, että Suomi ei täytä ammoniakkia koskevia vuoden 2030 ja sitä kauemmas ulottuvia päästövähennysvelvoitteitaan.⁷⁴

Suomessa viljelymaan orgaanisen hiilen kokonaismäärä on 636 miljoonaa tonnia, mikä on EU:n kärkipäätä. Orgaanista hiiltä oli maaperässä keskimäärin 61 g/kg vuonna 2015.⁷⁵ Kivennäismaan hiilipitoisuus on kuitenkin pienentynyt 1970-luvun puolivälistä lähtien. Tämä johtuu osittain peltojen nuoresta iästä, mutta siihen ovat vaikuttaneet myös muutokset viljelykäytännöissä.⁷⁶

Vuonna 2018 maatalousmaasta 70 prosenttia oli sellaista, jonka maaperää oli sitouduttu parantamaan maaseudun kehittämisohjelman puitteissa.⁷⁷ Tämä osuus on EU:n suurimpia (EU:n keskiarvo oli 12 prosenttia vuonna 2018). Suomessa ei ole vakavaa riskiä veden aiheuttamasta maaperän eroosiosta.⁷⁸ Viljelymaasta 23 prosenttia jätetään kuitenkin talvisin paljaaksi.⁷⁹

Suomi voisi jakaa muille jäsenvaltioille kokemuksiaan maaperänhoidosta ja esitellä käytäntöjä, hyötynäkökohtia ja esimerkkejä osallistumalla tutkimus-, innovointi- ja demonstroititoimintaan tulevassa Horisontti Eurooppa -puiteohjelman maaperän terveyttä koskevassa toiminta-alueessa.

Suomen pohjaveden laatu on EU:n parhaimpia: vuosina 2015–2017 vesi oli nitraattipitoisuuden osalta hyvälaatuista 98,8 prosentilla vedenseuranta-asetusta, ja vain 1,2 prosentilla asemista vesi oli heikkolaatuista.⁸⁰ Pohjaveden nitraattipitoisuus on Euroopan alhaisimpia (vuosina 2000–2017 keskimääräinen vuotuinen pitoisuus oli 0,6 mg/l, kun taas EU:n keskiarvo oli 18,8 mg/l).⁸¹ Makean veden vesistöjen pintavesien nitraattipitoisuuden osalta Suomen tilanne on EU:n toiseksi paras: näistä pintavesistä 98,2 prosenttia oli hyvälaatuisia vuosina 2015–2017.⁸² Maatalousmaan mahdollinen typpiylijäämä oli vuonna 2015 EU:n keskiarvon (49 kg) tienoilla.⁸³ Jokien nitraattimäärä oli 0,3 mg/l vuosina 2000–2017, kun taas Euroopassa se oli keskimäärin 1,72 mg/l.⁸⁴ Järvien ja jokien tila on pysynyt pääosin vakaana, mutta rannikkovesien tila on heikentynyt.⁸⁵ Fosforin määrä on vähentynyt yli 80 prosenttia vuodesta 1990, ja määrä on vakiintunut 3,6–4 kilogrammaan hehtaaria kohden. Joista 68 prosenttia ja järvistä 87 prosenttia mutta rannikkovesistä vain 13 prosenttia oli erinomaisessa tai hyvässä kunnossa vuonna 2019.⁸⁶

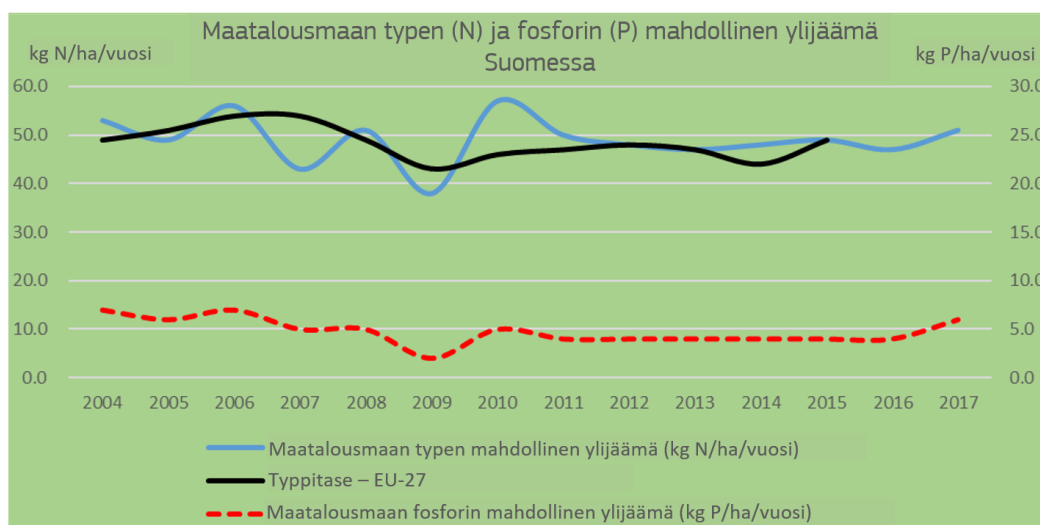
Vesiputedirektiivin mittapuulla kaikki vesistöt eivät ole vielä hyvässä kunnossa, ja maatalous on tunnistettu toiseksi suurimmaksi vesimuodostumiin kohdistuvaksi paineeksi. Vesiputedirektiivin vaatimusten täyttäminen edellyttää, että vettä koskevat tavoitteet sisällytetään paremmin osaksi muita politiikanaloja, kuten maatalousalaa, ja yhteisvaikutukset muiden politiikanalojen kanssa, YMP mukaan lukien, olisi pyrittävä optimoimaan.⁸⁷

Tässä yhteydessä on kiinnitettävä erityistä huomiota Itämereen. Rehevöityminen on yksi eniten vaikuttavista ja pitkäkestoisimmista ympäristöpaineista Itämerellä. Arvion mukaan vähintään 97 prosenttia Itämeren alueesta on rehevöitymistilanteeltaan hyvän alapuolella. Tämä koskee koko avomerialuetta ja 86:ta prosenttia rannikkovesistä. Kauimmaksi hyvästä tilasta jäävät yleisesti ottaen ravinnepitoisuusindikaattorit. Pitkän aikavälin suuntaus osoittaa merkkejä rehevöitymistilanteen paranemisesta Itämeren läntisimmissä osissa, mutta vaikka joillakin alueilla on nähtävissä merkkejä tilanteen paranemisesta, yleistilanteessa näkyvät edelleen aiempien ja nykyisten ravinnepäästöjen vaikutukset.⁸⁸

Typpi- ja fosforipäästöt ovat vähentyneet merkittävästi 30 viime vuoden aikana. Viime aikoina tämä suuntaus on kuitenkin tasoittunut. Alueiden välillä on eroja, koska karjankasvatus ja kasvinviljely ovat keskittyneet eri alueille.⁸⁹

Maatalousmaasta 83 prosenttia on sellaista, jonka osalta on sitouduttu parantamaan vesienhoitoa maaseudun kehittämistä koskevien sitoumusten puitteissa. Tämä osuus on EU:n suurimpia (EU:n keskiarvo oli 12 prosenttia vuonna 2018).⁹⁰ Maatalous aiheuttaa paineita vedenlaadun suhteen, ja komissio on suositellut useita toimenpiteitä maataloudesta peräisin olevien ravinteiden ja torjunta-aineiden aiheuttaman saastumisen vähentämiseksi.⁹¹ Suomessa yli puolet vesiin päätyvästä ihmistoimintojen aiheuttamasta ravinnehuuhtoumasta on peräisin maataloudesta. Erityisen haastava on kasvukauden ulkopuolelle ajoittuva ajanjakso.⁹²

Suomessa ei ole juurikaan vesistressistä johtuvia ongelmia. Vain 0,4:ää prosenttia kaikesta maatalousmaasta kastellaan keinotekoisesti (EU-27:n keskiarvo oli 6,5 prosenttia vuonna 2016).⁹³ Vesivarojen hyödyntämisindeksi (WEI+), jolla arvioidaan veden käyttöä suhteessa uusiutuvien makeiden vesien varantoihin, on suurimmassa osassa Suomea alle 0,5 prosenttia. Kokemäenjoen-Saaristomeren-Selkämeren vesienhoitoalueella indeksi oli 5,55 prosenttia vuonna 2015.⁹⁴ Tämän indeksin mukaan Suomessa ei ole vesistressiä, sillä veden hyödyntäminen ei ylitä 20 prosentin raja-arvoa.

Lähde: Euroopan komissio, YMP:n konteksti-indikaattori C.40 Vedenlaatu. Perustuu Eurostatin tilastoon [[aei_pr_gnb](#)]

2.6 Luonnon monimuotoisuuden suojelemisen ja ekosysteemipalvelujen edistäminen sekä elinympäristöjen ja maisemien säilyttäminen

Käytössä on erilaisia indikaattoreita, jotka antavat käsityksen luonnon monimuotoisuuden tilasta ja aiemmasta kehityksestä maatalousympäristössä. Nämä indikaattorit kuvaavat erilaisia suuntauksia, joista osa on luonnon monimuotoisuuden kannalta epäsuotuisia.

Esimerkiksi viljelymaiden lintuindeksi on laskenut ajan mittaan, ja vuonna 2018 indeksiluku oli 79 (vuosi 2000 = 100). Vaikka viljelymaiden lintuindeksin pitkän aikavälin suuntaus ei ole yhtä jyrkkä kuin EU-28:n keskiarvo (81⁹⁵ vuonna 2018), indeksi on viime vuosina laskenut jyrkästi: 102:sta (vuonna 2015) 79:ään (vuonna 2018).⁹⁶ Myös Suomen kansallisissa maatalousluontotyyppien lintulajeja koskevissa arvioinneissa suuntaus on laskeva, joskaan ei yhtä jyrkkä, ja vuonna 2020 suunta oli hieman ylöspäin.⁹⁷ Laidunmaiden luontotyyppien suojelun taso on 25 prosentilla näistä luontotyypeistä hyvä. Sitä vastoin 66,7 prosentilla niistä suojelun taso oli epäsuotuisa tai huono vuosina 2013–2018. Parannusta tapahtui vain vähän verrattuna vuosiin 2007–2012, jolloin 69,2 prosentilla näistä luontotyypeistä suojelun taso oli epäsuotuisa tai huono.⁹⁸ Maalla sijaitsevat Natura 2000 -alueet kattoivat vuonna 2019 Suomen koko maapinta-alasta 13 prosenttia.⁹⁹ Suurin osa laidunmaiden luontotyypeistä on arvioitu sellaisiksi, joiden hoito-ohjelman optimoiminen vaatisi lisätoimia. Ilmoitettujen tietojen mukaan 75 prosenttiin niittymaiden luontotyypeistä kohdistuu yksi tai useampi maatalouteen liittyvä paine tai uhka.¹⁰⁰

Pysyvän nurmen ja niittyjen osuus on kuitenkin vain yksi prosentti eli EU:n pienimpiä (EU:n keskiarvo on 31 prosenttia¹⁰¹). Tämä johtuu luonnollisesti ilmasto-olosuhteista. Siitä huolimatta nurmen kokonaisala on kasvanut noin 400 000 hehtaaria (vuonna 1990) yli 600 000 hehtaariin (vuonna 2018).¹⁰² Maatalouden jatkaminen on Suomessa keskeistä avointen elinympäristöjen säilyttämiseksi, ja eräässä arvioinnissa nurmialueiden säilyttämisen on todettu olevan erityisen tärkeää luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja parantamiseksi.¹⁰³

Myös erilaisilla maisemapiirteillä on myönteinen vaikutus luonnon monimuotoisuuteen. Yhteisen tutkimuskeskuksen vuonna 2015 tekemän tutkimuksen mukaan maisemapiirteet kattavat Suomessa arviolta 5,3 prosenttia maatalousmaasta, mikä on eniten koko EU:ssa (EU:n keskiarvo on 0,6 prosenttia). Lisäksi maatalousmaasta oli vuonna 2018 kesannolla 11,2 prosenttia, mikä on toiseksi eniten EU:ssa (EU:ssa kesannon osuus on keskimäärin 4,1 prosenttia¹⁰⁴).

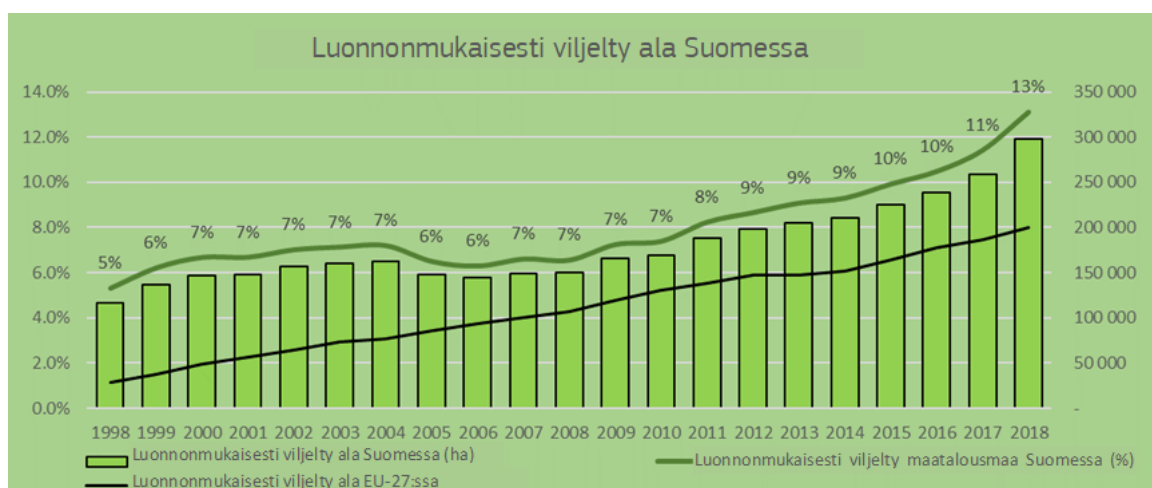
Tämänhetkinen YMP:n kausi (2014–2020) sisältää erilaisia toimenpiteitä, joilla voidaan edistää luonnon monimuotoisuutta. Nykyisen viherryttämisjärjestelmän mukaisesti ekologista alaa koskeva velvoite koskee Suomessa noin 25 000:ta hehtaaria. Ekologisesta alasta 78,6 prosenttia on kesantoa ja loput 21,4 prosenttia tyyppiä sitovien kasvien peitossa.¹⁰⁵ Lisäksi 14 prosenttia maatalousmaasta on maata, jonka osalta on tehty maaseudun kehittämiseen liittyviä sitoumuksia, joilla edistetään luonnon monimuotoisuutta ja/tai maisemia. Tämä on hieman alle EU:n keskiarvon, joka on 15 prosenttia¹⁰⁶.

Myös luonnonmukaiset viljelykäytännöt voivat hyödyttää maaperää ja edistää luonnon monimuotoisuutta. Luonnonmukaisesti viljellyn alan osuus koko maatalousmaasta oli Suomessa 13,1 prosenttia vuonna 2018 (EU:ssa keskimäärin kahdeksan prosenttia). Luonnonmukaisesti viljellyn alan osuus on kasvamassa.¹⁰⁷ Vuonna 2019 luonnonmukaisen tuotannon sitoumusala oli noin 280 000 hehtaaria, ja sitoumusten määrä ylitti vuosien 2014–2020 maaseudun kehittämisohjelman määrärahat. Noin kolmasosa sitoumusalasta oli kotieläintuotannon sitoumuksen piirissä. Kasvusta huolimatta ohjelman tavoite, 355 000 hehtaaria¹⁰⁸, ei kuitenkaan tule toteutumaan. Luomutuottajien lukumäärä on kasvanut hieman: vuonna 2012 heitä oli yhteensä 4 316 ja vuonna 2017 yhteensä 4 665. Myös luonnonmukaisesti viljelty maa-ala kasvoi. Lisäksi luomuviljelijöiden eläinmäärä kasvoi vuosina 2013–2018. Lisäystä oli pääasiassa lampaiden ja vähemmässä määrin myös nautojen määrässä.¹⁰⁹ Valtioneuvosto on päättänyt päivittää kansallisen luomustrategian.¹¹⁰

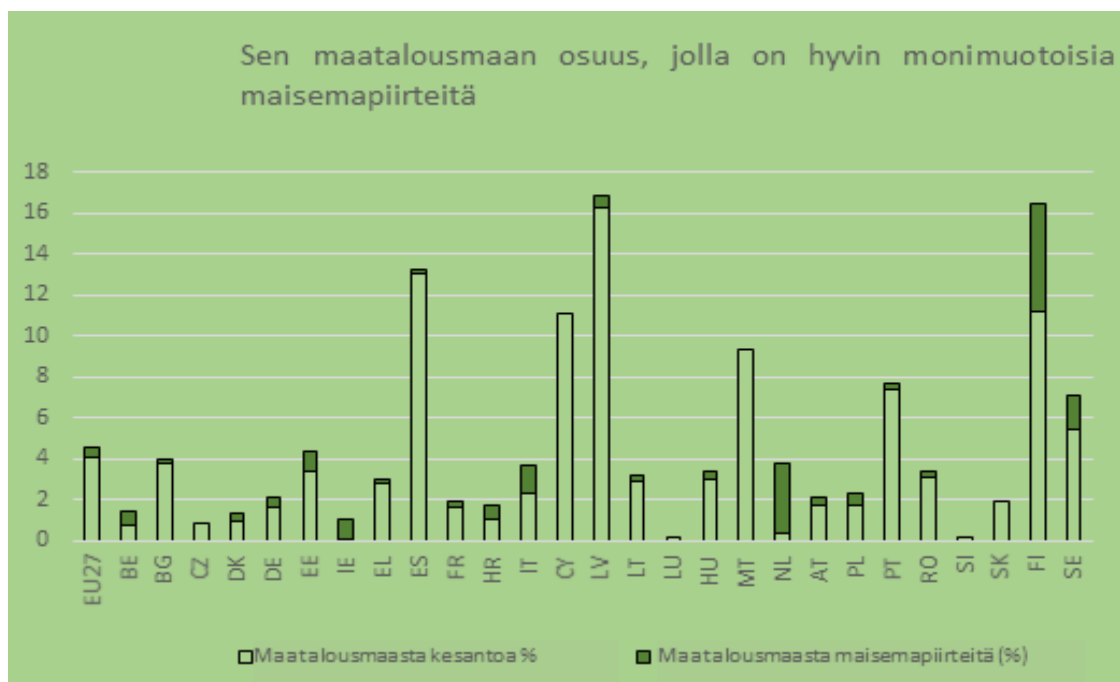
Maatalousmaan lisäksi metsätaloudella on erittäin merkittävä rooli Suomessa. Suomen pinta-alasta 76 prosenttia on metsää tai muuta metsitettyä aluetta.¹¹¹ Puuston määrä Suomen metsissä lisääntyy tasaisesti.¹¹² Vuonna 2018 Natura 2000 -suojelualueiden osuus koko metsäalasta (ml. kasvuvaiheessa olevat

metsät) oli 8,1 prosenttia (EU:n keskiarvo oli 30,4 prosenttia).¹¹³ Suojeltuja metsiä on yhteensä 2,9 miljoonaa hehtaaria (13 prosenttia metsäalasta).¹¹⁴ Suomessa on suhteellisesti eniten tiukasti suojeltuja metsiä (suojeluluokitus 1.1 – Mitään ihmisen toimenpiteitä ei ole sallittu): niitä on yhdeksän prosenttia metsistä ja muusta metsitetystä alueesta, kun taas EU-28:n keskiarvo on 2,2 prosenttia.¹¹⁵

Luontodirektiivin liitteessä I lueteltujen metsäluontotyyppien suojelun taso on borealisella vyöhykkeellä huonompi kuin muilla alueilla: tämän alueen osalta toimitetaan tietoa 17 luontotyyppistä, joista 82,4 prosentilla on epäsuotuisa tai huono suojelun taso ja 17,6 prosentilla epäsuotuisa tai riittämätön.¹¹⁶ Liitteessä I tarkoitettujen luontotyyppien osalta Suomi toimittaa tietoa 11:stä boreaaliseen vyöhykkeeseen kuuluvasta luontotyyppistä ja viidestä alppivyöhykkeeseen kuuluvasta luontotyyppistä, joiden pinta-ala on yhteensä noin 45 000 km². Tästä alueesta 40,74 prosenttia on aluetta, jonka tila ei ole tiedossa, ja 28,31 prosenttia kuuluu suojelun tasoltaan muuhun kuin luokkaan ”hyvä”.¹¹⁷ Seurannan jatkaminen näiden tietojen täydentämiseksi on keskeisen tärkeää. Ennallistamiseen on kuitenkin hyvät mahdollisuudet niiden liitteessä I tarkoitettujen metsäluontotyyppien osalta, joiden suojelun taso on tällä hetkellä huono (noin 11 000 km²). Lisäksi olisi mahdollista ennallistaa osa niistä 15 800 km²:stä, joiden tila ei ole tiedossa.¹¹⁸ Lisäksi ilmastoon liittyviä tavoitteita edistäisivät erityisesti boreaalisten luonnonmetsien (luontotyyppi 9010 – suojelun taso on huono 1 000–3 000 km²:n alueella) ja puustoisten soiden (luontotyyppi 91D0 – suojelun taso on huono vähintään 6 000 km²:n alueella) kaltaisten turvepitoisten luontotyyppien ennallistamistoimenpiteet.¹¹⁹

Lähde: Euroopan komissio, YMP:n konteksti-indikaattori C.19 Luonnonmukaisesti viljelty maatalousmaa. Perustuu Eurostatin tilastoihin [[org_cropar_h1](#)] ja [[org_cropar](#)]

Lähde: Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto. Perustuu Eurostatin kesantoja koskevaan tilastoon ja Yhteisen tutkimuskeskuksen tietoihin, jotka pohjautuvat maisematekijöiden arviointia koskevaan LUCAS-tutkimukseen

* Tässä huomioon otetut lineaariset elementit: nurmien ja pensaikkojen reuna-alueet, yksittäiset puut, pensaikat, puurivistöt, pensasaidat ja ojat. Arvioon on suhtauduttava varauksellisesti menetelmään liittyvien rajoitteiden vuoksi.

2.7 Nuorten viljelijöiden houkuttelu alalle ja yritystoiminnan kehittämisen helpottaminen maaseutualueilla

Alle 35-vuotiaiden tilanhoitajien osuus kaikista tilanhoitajista oli vielä vuosina 2005–2013 noin yhdeksän prosenttia mutta vuonna 2016 enää neljä prosenttia. Osuus on huomattavasti pienempi kuin EU:ssa keskimäärin (5,1 prosenttia). Lisäksi alle 35-vuotiaista tilanhoitajista naisia on Suomessa vain yhdeksän prosenttia, mikä on neljänneksi vähiten EU:ssa (luvut vuodelta 2016).¹²⁰ Näiden tietojen perusteella viljelijöiden ikäjakaumaan liittyvä suuntaus on huonontunut Suomessa viime vuosina.¹²¹

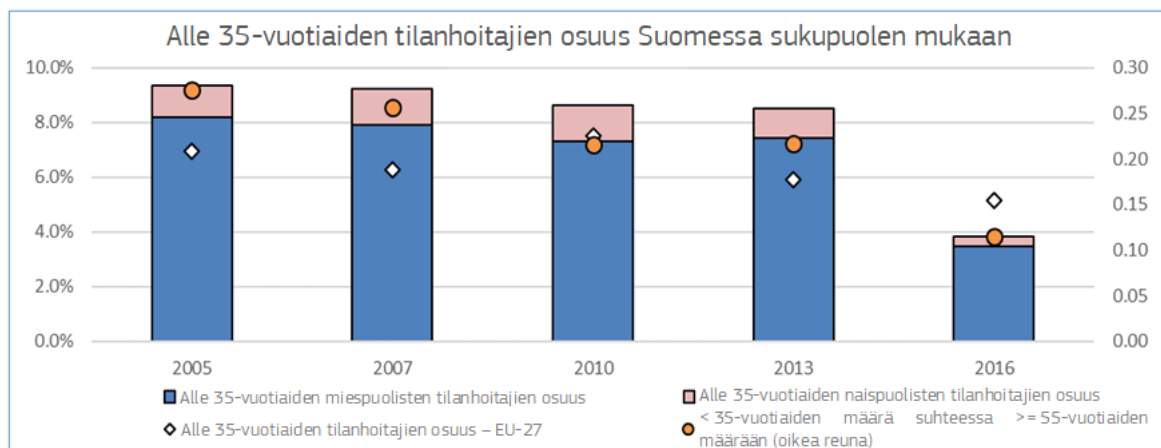
Suomessa 50 prosentilla alle 35-vuotiaista tilanhoitajista on maatalousalalta vähintään perustason koulutus, ja kaikista tilanhoitajista tällainen koulutus on 45 prosentilla. Molemmat luvut ovat EU:n keskiarvon yläpuolella. Niiden nuorten tilanhoitajien osuus, joilla on laaja maatalousalan koulutus, on kuitenkin pienempi kuin EU:ssa keskimäärin. Suomessa yleisenä suuntauksena on tilojen keskimääräisen taloudellisen koon kasvu ajan mittaan, mikä näkyy selvimmin 25–34-vuotiaiden tilanhoitajien tiloilla: vuonna 2016 näiden tilojen keskimääräinen taloudellinen koko oli kaikista tiloista suurin.¹²²

Suomen maatalousalan rahoitusvajetta käsitellään kohdassa 2.2. Rahoitusvaje on yleisesti ottaen pienempi kuin EU-27:ssä, mutta joidenkin kannattavien maatalousyritysten osalta rahoituksen saanti voi silti olla haasteellista Suomessa.¹²³ Tämä koskee erityisesti nuoria viljelijöitä, joilla on usein muita viljelijöitä suurempi velkataakka, koska he ovat ottaneet lainaa rahoittaakseen tilan hankkimisen.¹²⁴

Maatalousala ei ole houkuttanut nuoria huonojen kannattavuusnäkymien vuoksi ja siksi, että muille aloille on syntynyt enemmän työmahdollisuuksia.¹²⁵

Yritysdemografiaa heijastava tunnusluku eli maaseutualueilla perustettujen yritysten osuus on kuusi prosenttia. Se on alhaisin niistä jäsenvaltioista, joista tiedot ovat saatavilla.¹²⁶

YMP-tuki voi erityisesti nuorten osalta auttaa purkamaan alalle pääsyn esteitä. Suoriin tukiin kuuluvaa nuorten viljelijöiden tukea saa 7,6 prosenttia viljelijöistä. Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa oli varattu nuorille viljelijöille tilanpidon aloittamista varten tukea yhteensä 145,9 miljoonaa euroa. Sitä oli tarkoitus myöntää kaudella 2014–2020 noin 2 700 nuorelle viljelijälle. Tämän tavoitteen täyttyessä osuus (4,6 prosenttia¹²⁷ kaikista tiloista) olisi ollut melko suuri muihin jäsenvaltioihin verrattuna, mutta vuoden 2019 loppuun mennessä tilanpidon aloitukseen tarkoitettua tukea oli myönnetty vasta 1 519 viljelijälle. Tämä tarkoittaa, että tavoite ei toteudu ohjelmakauden loppuun mennessä.¹²⁸

Lähde: Eurostat [[ef m farmang](#)]

2.8 Työllisyyden, kasvun, sosiaalisen osallisuuden ja paikallisen kehityksen edistäminen maaseutualueilla, myös biotalouden ja kestävän metsänhoidon alalla

Suomessa maaseutualueiden osuus kokonaispinta-alasta on EU:n suurimpia, 82 prosenttia. Väestöstä 39,5 prosenttia asuu maaseutualueilla (tiedot vuodelta 2019), ja suuntaus on laskeva (– 1,1 prosenttia vuosina 2015–2019).¹²⁹ Kaupungistumisastetta kuvaavan DEGURBA-luokituksen mukaan kaupunkikeskusten (0,1 prosenttia) ja kaupunkiklustereiden (0,7 prosenttia) osuus pinta-alasta on Suomessa EU:n pienin. Suomessa on myös suhteessa eniten maaseutua kuvaaviin ruutuihin kuuluvaa aluetta (99,3 prosenttia).¹³⁰ Asukkaita muuttaa pois erityisesti maan itä- ja pohjoisosista, kun taas jotkin taajamien ympärillä sijaitsevat maaseutualueet kasvavat edelleen.¹³¹ Suomen vanhushuoltosuhte kuuluu EU:n korkeimpiin: vuonna 2019 se oli 38,4 prosenttia¹³² (eli kutakin vähintään 65-vuotiasta kohden on alle kolme työikäistä).

Työllisyys on parantunut Suomessa ajan mittaan. Maaseutualueilla työllisyysaste (15–64-vuotiaat) oli 73,2 prosenttia vuonna 2019 (EU-27:n keskiarvo oli 68,4 prosenttia) eli lähellä Suomen kokonaistyöllisyysastetta.¹³³ Maaseutualueilla nuorisotyöttömyysaste eli 15–24-vuotiaiden työttömyysaste on kuitenkin huomattavasti korkeampi (16,1 prosenttia vuonna 2019) kuin maaseutualueiden keskimääräinen kokonaistyöttömyysaste (5,8 prosenttia 15–74-vuotiaiden ikäryhmässä).¹³⁴ Ikärakenne on maaseutualueilla huoltosuhteen kannalta epäsuotuisa. Suomessa 37 prosenttia työpaikoista sijaitsee maaseutualueilla. Vaikka tämä osuus on pienenemässä vähitellen, se on kuitenkin pysynyt melko vakaana, samoin kuin alkutuotannon osuus työpaikoista (7,3 prosenttia vuonna 2016).¹³⁵ Maatalousala on yksi talouden vähiten työllistävästä aloista.¹³⁶ Muu yritystoiminta maatalouden ohessa on monille viljelijöille välttämätön tulonlähde. Vuonna 2018 palkkatyötä tekevien lisäksi 29 prosenttia viljelijöistä harjoitti viljelyn ohessa muuta yritystoimintaa.¹³⁷ Tämä osuus on pienentynyt hieman vuoden 2013 jälkeen.

Asukaskohtainen BKT ostovoimastandardina on maaseutualueilla ja keskitiheästi asutetuilla alueilla selvästi EU-27:n keskiarvon yläpuolella. Koko Suomen tasolla asukaskohtainen BKT on 110,9 prosenttia (EU-28 = 100, vuosien 2013–2015 keskiarvo) mutta maaseutualueilla 94,2 prosenttia.¹³⁸

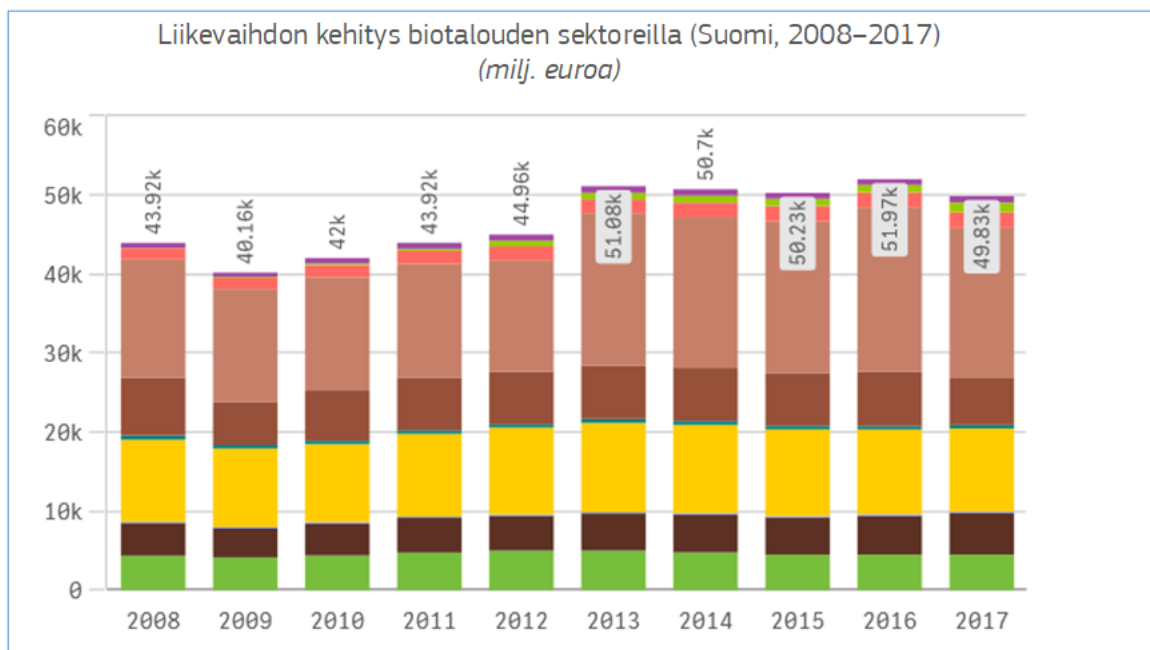
Köyhyysriskiaste eli niiden henkilöiden osuus, joihin kohdistuu köyhyys- tai syrjäytymisriski, ei juurikaan eroa maaseutu- ja kaupunkialueiden välillä¹³⁹ (köyhyysriskiaste oli maaseutualueilla 17 prosenttia vuonna 2018 EU-27:n keskiarvon ollessa 24 prosenttia¹⁴⁰) ja on pysynyt melko vakaana ajan mittaan.¹⁴¹

Useilla maaseutualueilla myös julkisten ja yksityisten palvelujen saatavuus on uhattuna, mukaan lukien liikenneverkko ja -palvelut.¹⁴²

Suomen tämänhetkisten maaseudun kehittämissuunnitelmien (Manner-Suomi ja Ahvenanmaa) paikalliset kehittämissuunnitelmat koskevat 70:tä prosenttia maaseutualueiden väestöstä. Tämä ylittää alun perin asetetut tavoitteet (noin 48 prosenttia väestöstä).¹⁴³ Yhteisölähtöisen paikallisen kehittämisen Leader-ryhmiä toimii kaikilla maaseutualueilla.¹⁴⁴

Suomessa on suhteessa eniten metsää ja muuta metsitettyä aluetta koko EU-27:ssä, joten metsäalalla on merkittävä rooli paitsi ympäristön myös talouden kannalta. Metsäalan työpaikkojen määrä on pysynyt vakaana, kun taas tuottavuus kasvoi merkittävästi vuosina 2005–2017 ja on tällä hetkellä EU-27:n parasta tasoa.¹⁴⁵ Jo vuonna 2012 biotalouden osuus Suomen koko talouden arvonlisäyksestä oli 12 prosenttia (23,5 miljardia euroa). Se syntyi pääasiassa metsätaloussektorilla (36 prosenttia) ja elintarviketeollisuudessa (16,6 prosenttia). Biotalouteen kuuluvilla aloilla on yhteensä 17 849 aktiivista yritystä, joista 3 147 toimii maatalousalalla.¹⁴⁶

Suomella on erillinen biotalousstrategia, jossa on määritelty tavoitteita uuden talouskasvun ja uusien työpaikkojen luomiseksi biotalouden liiketoiminnan kasvulla sekä korkean arvonlisän tuotteilla ja palveluilla siten, että samalla turvataan luonnon ekosysteemien toimintaedellytykset. Strategian tavoitteena on kasvattaa Suomen biotalouden tuotos 100 miljardiin euroon vuoteen 2025 mennessä (vuonna 2011 tuotos oli 60 miljardia euroa) ja luoda 100 000 uutta työpaikkaa.¹⁴⁷ Hallitus on kohdentanut rahoitusta bioteollisuuden kehittämiseen, kuten tutkimukseen, pilottihankkeisiin ja investointien tukemiseen.¹⁴⁸ Suomen biotalousstrategian päivitys on tarkoitus saattaa valmiiksi vuonna 2021.¹⁴⁹

Lähde: Yhteinen tutkimuskeskus. <https://datam.jrc.ec.europa.eu/datam/mashup/BIOECONOMICS/index.html>

2.9 EU:n maatalouden reagoitakyvyn parantaminen silloin, kun kyseessä on vastaaminen ravintoa ja terveyttä koskeviin uusiin yhteiskunnan vaatimuksiin, mukaan lukien turvallinen, ravitseva ja kestävä kehityksen mukainen ravinto sekä eläinten hyvinvointi

Mikrobilääkeresistenssi kuuluu Pellolta pöytään -strategian painopistealueisiin. Suomessa kaikki mikrobilääkkeitä sisältävät eläinlääkkeet ovat reseptilääkkeitä, joita voi saada vain eläinlääkärin reseptillä apteekista tai suoraan eläinlääkäriltä. Lisäksi eläinlääkärit saavat antaa lääkkeitä hoitamilleen eläimille. Eurooppalaisen eläinten mikrobilääkkeiden käytön seurantajärjestelmän (ESVAC) vuonna 2020 julkaiseman 10. raportin mukaan Suomessa käytetään eläinlääkkeitä selvästi vähemmän (18,7 mg populaatiokorjauksyksikköä eli PCU:ta kohden vuonna 2018) kuin EU:ssa keskimäärin (118,3 mg/PCU).¹⁵⁰

Suomessa lääkerehuja saa joko valmistaa rehuetehtaisissa tai tuoda maahan, mutta ne vaativat aina eläinlääkärin kirjoittaman reseptin. Lääkerehujen valmistuksesta ja maahantuonnista on ilmoitettava Ruokavirastolle lääkerehuista annetun asetuksen (10/EE0/2008) mukaisesti.

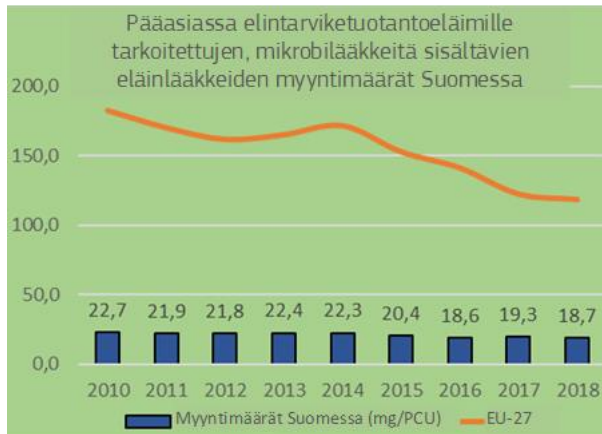
Myös eläinten hyvinvointi on yksi Pellolta pöytään -strategian painopistealueista, ja se on keskeisessä roolissa elintarvikejärjestelmien kestävyyskannalta. Sen vuoksi on äärimmäisen tärkeää, että Suomessa varmistetaan riittävät resurssit edellä mainittuja osa-alueita koskevien sääntöjen täytäntöönpanoon. EU:n lainsäädännön täytäntöönpanon osalta Suomen toimivaltaisella viranomaisella on EU:n vaatimusten noudattamisen valvontaa koskeva strateginen lähestymistapa. Se myös käyttää resursseja tehokkaasti ja tukee erittäin suurta johdonmukaisuutta tarkastuksissa. Toimivaltainen viranomainen on lisäksi vahvistanut tiettyjä eläinten hyvinvointia koskevia indikaattoreita virallista valvontaansa varten.¹⁵¹

Torjunta-aineiden turvallisen ja asianmukaisen käytön varmistaminen ja valvonta ovat olennainen osa kestävästä elintarvikevalmistuksesta. Eurostatin julkaisemien tietojen mukaan torjunta-aineiden käyttöä ja riskejä mittaavan indikaattorin HRI 1 käyttö lisääntyi 44 prosenttia vuosina 2011–2018, mikä oli enemmän kuin useimmissa jäsenvaltioissa (EU:ssa käyttö väheni keskimäärin 17 prosenttia). Tämä suuntaus johtuu urean¹⁵² käytöstä metsätaloudessa; maataloudessa suuntaus puolestaan oli indikaattorin mukaan laskeva.¹⁵³ Suomen tulee pyrkiä vihreän kehityksen ohjelman tavoitteisiin tätä taustaa vasten.

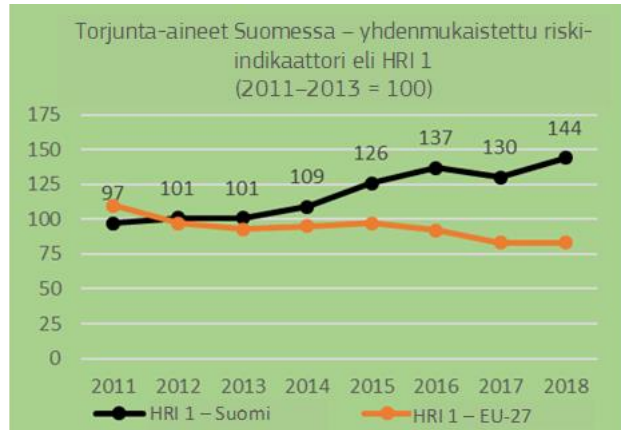
Suomessa esiintyy erittäin paljon ylipainoa ja lihavuutta¹⁵⁴, ja ruokavalion riskitekijöihin liittyvät ei-tartuntataudit aiheuttavat merkittävän taakan yhteiskunnalle, kun mittarina on ruokavalion vuoksi menetettyjen terveiden elinvuosien määrä 100 000:ta henkilöä kohden.¹⁵⁵ Tähän lukuun vaikuttavat useat ruokavalioitekijät. Myös hedelmien ja vihannesten kulutus on Suomessa vähäistä.¹⁵⁶ Suomessa tulisi ohjata väestöä noudattamaan kansallisten suositusten mukaisia terveellisiä ja kestäviä ruokavaliota. Näin saataisiin vähennettyä ylipainoa, lihavuutta ja ei-tartuntatautien esiintymistä sekä samalla myös elintarvikejärjestelmän yleisiä ympäristövaikutuksia. Tämä tarkoittaa muun muassa kasvispainotteisempaa ruokavaliota, vähemmän punaista lihaa ja enemmän hedelmiä ja vihanneksia, täysjyvätuotteita, palkokasveja, pähkinöitä ja siemeniä.

Suomen jättesuunnitelmassa¹⁵⁷ (2017–2023) mainitaan ruokahävikki sekä alkutuotannossa ja toimitusketjun alkuvaiheissa syntyvä elintarvikejäte. Lisää tähän liittyviä toimia on odotettavissa tulevassa elintarvikejätteen syntymisen ehkäisemistä koskevassa kansallisessa ohjelmassa, jota edellytetään jättepuitedirektiivin 2008/98/EY 29 artiklan 2 a kohdassa.

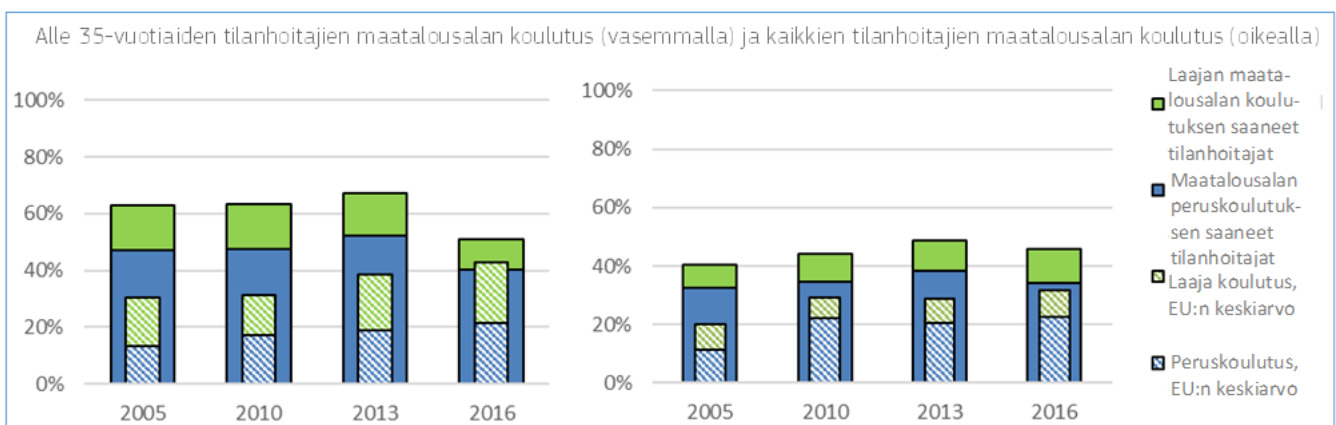
Lähde: Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto eurooppalaisen eläinten mikrobilääkkeiden käytön seurantajärjestelmän (ESVAC) 10. raportin (2020) mukaan

Lähde: Eurostat [[aei_hri](#)]

2.10 Tietämystä, innovointia ja digitalisaatiota koskeva monialainen tavoite

Suomi on investoinut tietämykseen ja innovointiin tavoitteenaan nousta innovaatiotoiminnan kärkimaaksi.¹⁵⁸ Suomi on parhaiten menestyneiden joukossa useissa innovaatioita¹⁵⁹ ja koulutusta¹⁶⁰ koskevissa kansainvälisissä vertailuissa, ja lisäksi Suomi oli Euroopan komission digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksissä¹⁶¹ (DESI-indeksi) ensimmäisellä sijalla vuonna 2020. Suomalaisilla viljelijöillä on EU:n keskiarvoa korkeampi koulutustaso. Vuonna 2016 kaikista tilanhoitajista 45 prosentilla oli maatalousalan peruskoulutus tai laajempi koulutus. Tämä osuus oli kuitenkin pienempi kuin vuonna 2013. Suomen ja muun EU:n välinen ero on suurin tarkasteltaessa niiden viljelijöiden osuutta, joilla on maatalousalalta vähintään peruskoulutus (Suomessa 34,4 prosenttia ja EU-27:ssä 22,7 prosenttia), kun taas niiden viljelijöiden osuus, joilla on laaja maatalousalan koulutus¹⁶², on lähestulkoon EU:n keskitasoa (Suomessa 11,4 prosenttia ja EU:ssa yhdeksän prosenttia vuonna 2016).¹⁶³ Suomessa alle 35-vuotiaiden, vähintään maatalousalan peruskoulutuksen saaneiden tilanhoitajien osuus (50 prosenttia) on suurempi kuin tällaisen koulutuksen saaneiden osuus (45 prosenttia) kaikista tilanhoitajista, mutta on syytä huomata, että laajan maatalousalan koulutuksen saaneiden nuorten viljelijöiden osuus on Suomessa pienempi¹⁶⁴ kuin EU:ssa keskimäärin (ks. kohta 2.7).

Lähde: Eurostat [[ef_mp_training](#)]

Suomeen on perustettu nykyisen ohjelmakauden aikana lukuisia eurooppalaisen innovaatiokumppanuuden toimijaryhmiä, jotka käsittelevät useita erilaisia viljanviljelyyn ja -säilytykseen, karjan rehuun, metsätalouteen ja digitalisaatioon liittyviä aiheita (eurooppalaisen innovaatiokumppanuuden toimijaryhmiä on yhteensä 10¹⁶⁵). Eurooppalaisen innovaatiokumppanuuden koulutus-, neuvonta- ja yhteistyöhankkeisiin ohjelmoitujen

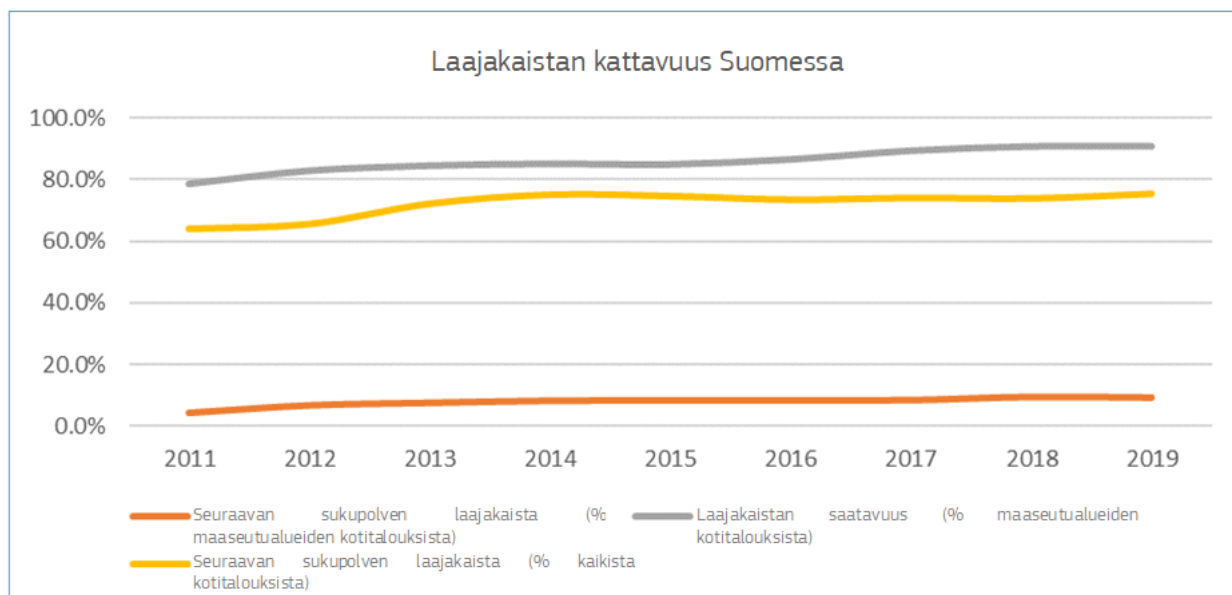
määrärahojen osuus suhteessa Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston kokonaismäärärahoihin on hieman EU-28:n keskiarvon yläpuolella, mutta toisaalta tämä osuus on pienentynyt ohjelmakauden aikana.¹⁶⁶

Suomessa mobiililaajakaistaliittymien käyttöaste on erittäin hyvä¹⁶⁷: 4G-laajakaistan käyttöaste¹⁶⁸ – myös maaseutualueilla¹⁶⁹ – on yksi korkeimmista, ja niiden maaseutualueilla asuvien henkilöiden osuus, joilla on vähintään perustason digitaaliset taidot, on yksi suurimmista¹⁷⁰. Seuraavan sukupolven laajakaistan kattavuus maaseutualueilla on kuitenkin edelleen haaste (Suomessa kattavuus jää alle EU:n keskiarvon). Vuonna 2019 seuraavan sukupolven laajakaistan kattavuus tai saatavuus oli Suomessa maaseutualueilla 9,12 prosenttia kotitalouksista, kun EU:n keskiarvo oli 59,3 prosenttia¹⁷¹. Markkinatoimijoilta puuttuvat selvästi kannustimet investoida harvaan asuttuihin alueisiin.

Suomen AKIS-järjestelmä on vahva mutta melko hajanainen.¹⁷² Ruokaviraston neuvojarekisterissä oli tammikuussa 2019 kaikkiaan 765 neuvojaa ja 199 palveluntuottajaorganisaatiota.¹⁷³

Vuonna 2019 merkittävä osa vuosien 2014–2020 maaseudun kehittämissuunnitelman puitteissa annetusta neuvonnasta koski eläinten hyvinvointia.¹⁷⁴ Viljelijät ovat olleet pääosin tyytyväisiä vuosien 2014–2020 maaseudun kehittämissuunnitelman puitteissa tarjottuun neuvontaan. Tulevalla ohjelmakaudella tutkimus ja neuvonta olisi sidottava paremmin yhteen, jotta uutta tietoa voidaan levittää nopeammin.¹⁷⁵

Maaseutuverkosto toimii aktiivisesti ja on hyvin järjestetty Suomessa. Tilaisuuksia järjestetään runsaasti, ja ne kattavat laajasti erilaisia teemoja. Maaseudun kehittämissuunnitelman täytäntöönpanon parissa työskentelevät henkilöt pitävät verkostoa myönteisenä.¹⁷⁶

Lähde: Euroopan komissio, *digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksi*. DESI-indeksiin sisältyvät yksittäiset indikaattorit – 1b1 Fast BB (NGA) coverage [[desi_1b1_fbbc](#)]

- 1 Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/EDN-20171206-1>
- 2 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto. *Suorien tukien ja kaikkien tukien osuus maatalouden tuotannontekijätulosta (vuosien 2014–2018 keskiarvo)*. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/cap-expenditure-graph5_en.pdf
- 3 Euroopan komissio. YMP:n indikaattorikokoelma – [maatalouden tulotuet](#)
- 4 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto. *YMP:n konteksti-indikaattorit C.25 Maatalouden tuotannontekijätulo ja C.26 Maatalouden yrittäjätulo*. Eurostatin tilastojen [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)] ja [[aact_eaa06](#)] mukainen tulo saadaan lisäämällä palkansaajakorvaukset takaisin yrittäjätuloon ja jakamalla saatu summa vuosityöyksiköiden kokonaismäärällä. Huom. Vuoden 2019 tiedot on arvioitu. Koko talouden keskipalkka, joka määritetään Eurostatin tilaston [[nama_10_a10_e](#)] perusteella tuhansina työtunteina käyttäen kotimaisten palkansaajien käsitettä sekä tilaston [[nama_10_a10](#)] mukaista palkat ja palkkiot -indikaattoria.
- 5 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto. Tiedot perustuvat Eurostatin tilastoihin [[aact_eaa01](#)], [[nama_10_a10](#)] ja [[nama_10_a10_e](#)].
- 6 Luonnonvarakeskus (Luke). <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/taloustohtori/kokonaislaskenta/aikasarja/tunnusluvut/>
- 7 Luonnonvarakeskus (Luke). <https://www.luke.fi/uutinen/maatalouden-kannattavuus-heikkenee-vuonna-2019/>
- 8 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto. *YMP:n konteksti-indikaattorit C.25 Maatalouden tuotannontekijätulo ja C.26 Maatalouden yrittäjätulo*. Eurostatin tilastojen [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)] ja [[aact_eaa06](#)] mukainen tulo saadaan lisäämällä palkansaajakorvaukset takaisin yrittäjätuloon ja jakamalla saatu summa vuosityöyksiköiden kokonaismäärällä. Huom. Vuoden 2019 tiedot on arvioitu. Koko talouden keskipalkka, joka määritetään Eurostatin tilaston [[nama_10_a10_e](#)] perusteella tuhansina työtunteina käyttäen kotimaisten palkansaajien käsitettä sekä tilaston [[nama_10_a10](#)] mukaista palkat ja palkkiot -indikaattoria.
- 9 Euroopan komissio, *YMP:n konteksti-indikaattori C.25 Maatalouden tuotannontekijätulo*. Tiedot perustuvat Eurostatin tilastoihin [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)] ja [[aact_eaa06](#)].
- 10 Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tjt/2018/06/tjt_2018_06_2020-03-12_kat_002_fi.html
- 11 Fi-compass, *Survey on financial needs and access to finance of EU agricultural enterprises*, 2020, 72 sivua. https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/Survey_on_financial_needs_and_access_to_finance_of_EU_agricultural_enterprises_0.pdf
- 12 Maatalouden kirjanpidon tietoverkko. *Maatalouden kirjanpidon tietoverkon peruseräraportit*. Raportti [YEAR.COUNTRY.TF14](#)
- 13 Maa- ja metsätalousministeriö. <https://mmm.fi/eu-n-suorat-tuet>
- 14 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosaston omat laskelmat, jotka perustuvat maatalouden kirjanpidon tietoverkon vuoteen 2018 ulottuviin tietoihin.
- 15 Eurostat [[ef_m_farmang](#)].
- 16 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosaston omat laskelmat, jotka perustuvat maatalouden kirjanpidon tietoverkon vuoteen 2017 ulottuviin tietoihin.
- 17 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosaston omat laskelmat, jotka perustuvat maatalouden kirjanpidon tietoverkon vuoteen 2017 ulottuviin tietoihin sekä tilien tarkastamiseen ja hyväksymiseen liittyvän kirjausketjujärjestelmän eli CATS-tietokannan vuoteen 2017 ulottuviin tietoihin.
- 18 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosaston omat laskelmat, jotka perustuvat maatalouden kirjanpidon tietoverkon vuoteen 2018 ulottuviin tietoihin.
- 19 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto, ECORYS ja Wageningen Economic Research, *Study on risk management in EU agriculture*, Euroopan unionin julkaisu- ja tiedustelu, Bryssel, 2018, 302 sivua.
- 20 *Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020*.
- 21 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto Comext-tietokannan perusteella.
- 22 Comext-tietokanta ([DS-058342 – EU trade since 1995 by CN sections](#)).
- 23 Eurostat [[aact_eaa01](#)].
- 24 Luonnonvarakeskus (Luke), *Eläinten rehut ja ruokinta*. <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/maatalous-ja-maaseutu/elainten-ruokinta/>
- 25 Euroopan komissio, *YMP:n konteksti-indikaattori C.27 Kokonaistuottavuus*. Perustuu Eurostatin tilastoihin [[aact_eaa05](#)], [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)], [[apro_cpsh1](#)] ja [[ef_mptenure](#)] sekä maatalouden kirjanpidon tietoverkon tietoihin.
- 26 Eurostat [[aact_eaa01](#)].
- 27 Eurostat [[aact_ali01](#)].
- 28 Eurostat [[ef_m_farmang](#)].

- 29 Euroopan komissio. YMP:n konteksti-indikaattori C.14 Maataloustyövoiman tuottavuus. Perustuu Eurostatin tilastoihin [[aact_eaa01](#)] ja [[aact_ali01](#)].
- 30 Euroopan komissio. YMP:n konteksti-indikaattori C.25 Maatalouden tuotannontekijätulo. Tiedot perustuvat Eurostatin tilastoihin [[aact_eaa04](#)], [[aact_ali01](#)] ja [[aact_eaa06](#)].
- 31 Euroopan komissio. YMP:n konteksti-indikaattori C.28 Kiinteän pääoman bruttomuodostus. Perustuu Eurostatin tilastoihin [[nama_10r_3gva](#)] ja [[nama_10r_2gfcf](#)].
- 32 Vuotuinen täytäntöönpanokertomus – Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020. https://www.maaseutu.fi/uploads/Implementation-report_2014FI06RDRP001_2019_0_fi.pdf
- 33 Fi-compass, *Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Finland* (tutkimusraportti), 2020, 73 sivua. https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Finland.pdf
- 34 PTT, *Suomalaisen maitosektorin rakenteet ja niiden muutokset vuosina 1995–2018*, 2019.
- 35 Wageningen UR, *Support for Farmers' Cooperatives. Country report Finland*, 2012.
- 36 Wageningen UR, *Support for Farmers' Cooperatives. Country report Finland*, 2012.
- 37 Eurostat [[AACT_EAA01](#)].
- 38 Euroopan komissio, *Study of the best ways for producer organisations to be formed, carry out their activities and be supported – Final report*, 2019. <https://op.europa.eu/fi/publication-detail/-/publication/2c31a562-eef5-11e9-a32c-01aa75ed71a>
- 39 Euroopan komissio. YMP:n indikaattorikokoelma – [arvonlisäys](#)
- 40 Työ- ja elinkeinoministeriö, *365 ruoan päivää: Elintarviketeollisuuden toimialaraportti*, Helsinki, 2019.
- 41 *Agriculture and food sector in Finland 2019. Natural resources and bioeconomy studies 37/2019*. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/544349>
- 42 Euroopan komissio. [YMP:n indikaattorit – tietonäkymä](#). YMP:n tulosindikaattori RPI_03 Alkutuottajien osuus elintarvikeketjun arvosta.
- 43 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosaston omat laskelmat, jotka perustuvat Eurostatin taulukoihin [[aact_eaa01](#)] [[sbs_na_ind_r2](#)] [[sbs_na_dt_r2](#)] ja [[sbs_na_1a_se_r2](#)].
- 44 Euroopan komissio YMP:n indikaattorit – tietonäkymä. YMP:n tulosindikaattori RPI_03 Alkutuottajien osuus elintarvikeketjun arvosta.
- 45 Euroopan ympäristökeskus (EEA). <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>
- 46 Euroopan ympäristökeskus (EEA). <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>
- 47 Euroopan ympäristökeskus (EEA). <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>
- 48 Luonnonvarakeskus (Luke), *Maankäytön päästöt, nielut ja haasteet nautataloudessa* (PowerPoint-esitys), 2020. <https://www.slideshare.net/LukeFinland/maankytn-pstt-nielut-ja-haasteet-nautataloudessa-kristiina-regina-tutkimusprofessori-luke>
- 49 Euroopan komissio. YMP:n konteksti-indikaattori C.41 Maaperän orgaaninen aines viljelymaassa. Yhteinen tutkimuskeskus vuoden 2015 LUCAS-pinta-alatutkimuksen pohjalta.
- 50 Euroopan komissio, Yhteinen tutkimuskeskus, Euroopan maaperän tietokeskus (ESDAC), 2006. https://esdac.jrc.ec.europa.eu/ESDB_Archive/octop/Resources/Peatland_Per_Country.pdf
- 51 Eurostat, *Agriculture, forestry and fishery statistics, vuoden 2019 painos*. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10317767/KS-FK-19-001-EN-N.pdf/742d3fd2-961e-68c1-47d0-11cf30b11489> (s. 88, kaavio 5.1.1, joka kuvaa metsän ja muun metsitetyn maan prosenttiosuutta koko maa-alasta vuonna 2015).
- 52 YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö (FAO). <https://fra-platform.herokuapp.com/AUT/assessment/fra2020/extentOfForest/>
- 53 Euroopan komissio. YMP:n konteksti-indikaattori C.43 Maa- ja metsätaloudesta peräisin olevan uusiutuvan energian tuotanto. Perustuu Eurostatin tilastoihin [[nrg_bal_c](#)] ja [[nrg_cb_rw](#)] sekä Stratégie Grainsin tietoihin.
- 54 Euroopan komissio. Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosaston laskelmat Eurostatin tilaston [[nrg_cb_rw](#)] pohjalta.
- 55 Euroopan komissio. YMP:n konteksti-indikaattori C.44 Energiankäyttö maa- ja metsätaloudessa sekä elintarviketeollisuudessa. Perustuu Eurostatin tilastoon [[nrg_bal_s](#)].
- 56 Euroopan komissio, *komission yksiköiden valmisteluasiakirja: Adaptation preparedness scoreboard Country fiches*, SWD(2018) 460 final.
- 57 Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/hiilineutraali-ja-luonnon-monimuotoisuuden-turvaava-suomi>
- 58 Maa- ja metsätalousministeriö. <https://mmm.fi/kms>
- 59 Luonnonvarakeskus (Luke). <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/maatalous-ja-maaseutu/maatalous-ja-ilmastonmuutos>

- 60 Luonnonvarakeskus (Luke). <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/metsa/metsat-ja-ilmastonmuutos/>
- 61 Ympäristönsuojelun indeksi (EPI). <https://epi.yale.edu/epi-results/2020/component/air>
- 62 Ilmatieteen laitos. <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/tiedote/524194286>
- 63 YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö (FAO).
<https://fra-platform.herokuapp.com/AUT/assessment/fra2020/extentOfForest/>
- 64 Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_alue.html
- 65 Maanmittauslaitos. <https://www.maanmittauslaitos.fi/ajankohtaista/suomi-57-000-168-000-jarven-maa>
- 66 Lawrence, P., K. Meigh ja C. Sullivan, *The Water Poverty Index: an International Comparison*. *Keele Economics Research Papers* 2002/19, 24 sivua. <https://econwpa.ub.uni-muenchen.de/econwp/dev/papers/0211/0211003.pdf>
- 67 Eurostat, maatalouden ympäristöindikaattori – karjan ja maatalousmaan määrät. [ef_lsk_main], [ef_lus_main].
- 68 Eurostat, maatalouden ympäristöindikaattori – torjunta-aineiden kulutus. [aei_fm_salpest09]. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agri-environmental_indicator_-_consumption_of_pesticides
- 69 Euroopan ympäristökeskus (EEA), ilmansaastepäästöjä koskeva tietonäkymä (Göteborgin pöytäkirja, LRTAP-yleissopimus) 1990–2018.
<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/air-pollutant-emissions-data-viewer-3>
- 70 Valtioneuvosto, *Maatalouden ammoniakkipäästöjen vähentäminen. Viljelijäopas*.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161984/MMM_Viljelijäopas_Maatalouden_ammoniakkipaastojen_vahentaminen_FINAL.pdf?sequence=7&isAllowed=y
- 71 Eurostat [sdg_02_60].
- 72 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto, *Agriculture and environment* (s. 27).
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/agriculture-environment_en.pdf
- 73 Komission kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle edistymisestä tiettyjen ilman epäpuhtauksien kansallisten päästöjen vähentämistä koskevan direktiivin (EU) 2016/2284 täytäntöönpanossa (COM(2020) 266 final).
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1593765728744&uri=CELEX:52020DC0266>
- 74 Ks. edellinen alaviite.
- 75 Euroopan komissio. *YMP:n konteksti-indikaattori C.41 Maaperän orgaaninen aines viljelymaassa*. Yhteinen tutkimuskeskus vuoden 2015 LUCAS-pinta-alatutkimuksen pohjalta.
- 76 Luonnonvarakeskus (Luke), *Maankäytön päästöt, nielut ja haasteet nautataloudessa* (PowerPoint-esitys), 2020. <https://www.slideshare.net/LukeFinland/maankytn-pstt-nielut-ja-haasteet-nautataloudessa-kristiina-regina-tutkimusprofessori-luke>
- 77 Euroopan komissio. *YMP:n indikaattorikokoelma – maaperän laatu*
- 78 Euroopan komissio. *YMP:n konteksti-indikaattori C.42 Veden aiheuttama maaperän eroosio*. Alkuperäinen lähde: Yhteinen tutkimuskeskus.
- 79 Eurostat. *Maatalouden ympäristöindikaattori – maanpeite*. [ef_mp_soil], [ef_lus_main].
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agri-environmental_indicator_-_soil_cover
- 80 Euroopan komissio. *YMP:n konteksti-indikaattori C.40 Vedenlaatu*. Perustuu Eurostatin tilastoon [aei_pr_gnb] ja Euroopan ympäristökeskuksen tietoihin (Vesistöt – veden laatu, CSI020, englanniksi), jotka pohjautuvat Euroopan ympäristön tieto- ja seurantaverkolle ilmoitettuihin tietoihin.
- 81 Euroopan ympäristökeskus (EEA) – pohjaveden nitraattipitoisuus Euroopassa.
https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/nitrate-in-groundwater-1#tab-chart_1 ja
<https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/nutrients-in-freshwater/nutrients-in-freshwater-assessment-published-9>
- 82 Euroopan komissio. *YMP:n konteksti-indikaattori C.40 Vedenlaatu*. Perustuu Eurostatin tilastoon [aei_pr_gnb] ja Euroopan ympäristökeskuksen tietoihin (Vesistöt – veden laatu, CSI020, englanniksi), jotka pohjautuvat Euroopan ympäristön tieto- ja seurantaverkolle ilmoitettuihin tietoihin.
- 83 Eurostat [T2020_RN310].
- 84 Euroopan ympäristökeskus (EEA) – jokien nitraattipitoisuus Euroopassa. <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/nutrients-in-freshwater/nutrients-in-freshwater-assessment-published-9>
- 85 Suomen ympäristökeskus (Syke).
[https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Suomen_vesien_tilaarvio_Jarvien_ja_jokie\(51384\)](https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Suomen_vesien_tilaarvio_Jarvien_ja_jokie(51384))
- 86 Ympäristö.fi – ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu.
[https://www.environment.fi/fi-FI/Vesi/Pintavesien_tila/Pintavesien_ekologinen_ja_kemiallinen_ti\(17776\)](https://www.environment.fi/fi-FI/Vesi/Pintavesien_tila/Pintavesien_ekologinen_ja_kemiallinen_ti(17776))
- 87 Euroopan komissio, *komission yksiköiden valmisteluasiakirja: Second River Basins Management Plans – Member State: Finland*, SWD(2019) 46 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=SWD:2019:46:FIN&qid=1551205988853&from=EN>
- 88 State of the Baltic Sea – HELCOMin toinen kokonaisvaltainen arviointi (2011–2016).

- <http://stateofthebalticsea.helcom.fi/pressures-and-their-status/eutrophication>
- 89 Luonnonvarakeskus (Luke).
https://www.luke.fi/ruokafakta/peltomaan_kasvit/typpi_ja_fosforitaseet/
- 90 Euroopan komissio. YMP:n indikaattorikokoelma – [veden laatu ja saatavuus](#)
- 91 Euroopan komissio, *komission yksiköiden valmisteluasiakirja: Second River Basins Management Plans – Member State: Finland*, SWD(2019) 46 final.
- 92 Ymparisto.fi – ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu.
<https://www.environment.fi/fi-FI/Vesi/Vesiensuojelu/Maatalous>
- 93 Euroopan komissio. YMP:n konteksti-indikaattori C.20 Keinotekoisesti kasteltu maa-ala. Perustuu Eurostatin tilastoihin [[ef_poirrig](#)] ja [[ef_m_farmleg](#)].
- 94 Euroopan ympäristökeskus (EEA) – veden hyödyntämisindeksi plus (WEI+) vesienhoitoalueittain (1990–2015). <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/explore-interactive-maps/water-exploitation-index-for-river-2>
- 95 Euroopan komissio. YMP:n konteksti-indikaattori C.35 Viljelymaiden lintuindeksi. Perustuu Eurostatin tilastoon [[env_bio2](#)] (alkuperäinen lähde: EBCC, BirdLife, RSPB ja CSO).
- 96 Euroopan komissio. YMP:n indikaattorikokoelma – [luonnon monimuotoisuus](#)
- 97 Luonnonvarakeskus (Luke). <https://stat.luke.fi/indikaattori/maatalousymp%C3%A4rist%C3%B6jen-lintupopulaatiot>
- 98 Euroopan komissio. YMP:n konteksti-indikaattori C.36 Maatalousympäristöjen luontotyyppien suojelun taso. Alkuperäinen lähde: [Euroopan ympäristökeskus](#)
- 99 Eurostat. Luonnon monimuotoisuutta koskevat tilastot. [[env_bio](#)].
- 100 Jäsenvaltioiden ilmoittamat tiedot luontotyypeihin ja lajeihin kohdistuvista paineista ja uhkista. Luontodirektiivin 92/43/ETY 17 artikla. <https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/state-of-nature-in-the-eu/article-17-national-summary-dashboards/main-pressures-and-threats>
- 101 Euroopan komissio. YMP:n konteksti-indikaattori C.18 Maatalousalueet. Perustuu Eurostatin tilastoon [[apro_cpsh1](#)].
- 102 Luonnonvarakeskus (Luke), *Maankäytön päästöt, nielut ja haasteet nautataloudessa* (PowerPoint-esitys), 2020. <https://www.slideshare.net/LukeFinland/maankytn-pstt-nielut-ja-haasteet-nautataloudessa-kristiina-regina-tutkimusprofessori-luke>
- 103 Luonnonvarakeskus (Luke).
https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/545599/luke_luobio_12_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- 104 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto. Perustuu Eurostatin kesantoja koskevaan tilastoon ja Yhteisen tutkimuskeskuksen tietoihin, jotka pohjautuvat maisematekijöiden arviointia koskevaan LUCAS-tutkimukseen.
- 105 Euroopan komission maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosaston analyysi, joka perustuu jäsenvaltioiden asetuksen (EU) N:o 1307/2013 nojalla ilmoittamiin tietoihin.
- 106 Euroopan komissio. YMP:n indikaattorikokoelma – [luonnon monimuotoisuus](#)
- 107 Euroopan komissio. YMP:n konteksti-indikaattori C.19 Luonnonmukaisesti viljelty maatalousmaa. Perustuu Eurostatin tilastoihin [[org_cropar_h1](#)] ja [[org_cropar](#)].
- 108 Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman vuotuinen täytäntöönpanokertomus, 2019, 133 sivua. https://www.maaseutu.fi/uploads/Implementation-report_2014FI06RDRP001_2019_0_fi.pdf
- 109 Euroopan komissio. YMP:n indikaattorikokoelma – [luonnonmukainen tuotanto](#)
- 110 Valtioneuvosto, *Hallitusohjelma. 3.4.2 Maatalous*.
<https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/maatalous>
- 111 YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö (FAO).
<https://fra-platform.herokuapp.com/AUT/assessment/fra2020/extentOfForest/>
- 112 FOREST EUROPE, *State of Europe's Forests 2015*, 2015, 314 sivua.
<https://www.foresteurope.org/docs/fullsoef2015.pdf>
- 113 Euroopan komissio. YMP:n konteksti-indikaattori C.34 Natura 2000 -alueet. Perustuu Natura 2000 -barometriin ja Euroopan ympäristökeskuksen tietoihin sekä Corine Land Cover 2018 -aineistoon.
- 114 Luonnonvarakeskus (Luke). https://stat.luke.fi/metsien-suojelu-112019_fi
- 115 Euroopan komissio. YMP:n konteksti-indikaattori C.38 Suojeltu metsäala. Alkuperäinen lähde: FOREST EUROPE / UNECE / FAO – *State of Europe's Forests 2015*, taulukot A4.14 ja A4.15.
- 116 Euroopan ympäristökeskus (EEA) – metsäluontotyyppien suojelun taso alueittain. https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/conservation-status-forest-habitat-types#tab-chart_1
- 117 Euroopan ympäristökeskus (EEA), jonka tiedot perustuvat jäsenvaltioiden toimittamiin tietoihin luontotyyppien ja lajien suojelutasosta vuosilta 2013–2018 (luontodirektiivin 92/43/ETY 17 artikla). Niiden luontotyyppialueiden osuudet, joiden kunto on toimitettujen tietojen mukaan hyvä tai muu kuin hyvä tai joiden kunto ei ole tiedossa.

- <https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/state-of-nature-in-the-eu/article-17-national-summary-dashboards/condition-of-habitat>
- 118 Euroopan ympäristökeskus (EEA), jonka tiedot perustuvat jäsenvaltioiden toimittamiin tietoihin luontotyyppien ja lajien suojelutasosta vuosilta 2013–2018 (luontodirektiivin 92/43/ETY 17 artikla). Suojelun tason mukaan jaoteltu kokonaispinta-ala (km²) kunkin luontotyyppin osalta. <https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/state-of-nature-in-the-eu/article-17-national-summary-dashboards/condition-of-habitat>
- 119 Euroopan ympäristökeskus (EEA), jonka tiedot perustuvat jäsenvaltioiden toimittamiin tietoihin luontotyyppien ja lajien suojelutasosta vuosilta 2013–2018 (luontodirektiivin 92/43/ETY 17 artikla). <http://cdr.eionet.europa.eu/fi/eu/art17/envxtxaya>
- 120 Eurostat [[ef m farmang](#)]. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EF_M_FARMANG_custom_187839/default/table?lang=en
- 121 Euroopan komissio, *Evaluation of the impact of the CAP on generational renewal, local development and jobs in rural areas*, 2019, s. 42.
- 122 Eurostat [[ef m farmang](#)].
- 123 Fi-compass. *Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in Finland* (tutkimusraportti), 2020, 73 sivua. https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Finland.pdf
- 124 *Maatalouden asema rahoitusmarkkinoilla*. PTT työpapereita 200, Helsinki, 2019. <https://www.ptt.fi/julkaisut-ja-hankkeet/kaikki-julkaisut/maatalouden-asema-rahoitusmarkkinoilla.html>
- 125 Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman vuotuinen täytäntöönpanokertomus, 2019. <https://www.maaseutu.fi/uploads/PDF/Vuosiraportti-2019.pdf>
- 126 Eurostat [[urt bd hgn2](#)].
- 127 Ahvenanmaan maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020 (versio 6.1) ja Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020 (versio 7.1).
- 128 Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman vuotuinen täytäntöönpanokertomus, 2019. <https://www.maaseutu.fi/uploads/PDF/Vuosiraportti-2019.pdf>
- 129 Eurostat [[urt gind3](#)].
- 130 Eurostat, GISCO. Perustuu vuoden 2011 väestörakenteeseen, vuoden 2018 paikallisten hallinnollisten yksiköiden rajoihin ja vuoden 2016 yhteiseen tilastolliseen alueyksiköiden nimikkeistöön (NUTS). Kaupungistumisasteluokitus (DEGURBA).
- 131 Copus ym., *Interim report ESCAPE European Shrinking Rural Areas: Challenges, Actions and Perspectives for territorial Governance* (ESPON-ohjelmaan kuuluva Escape-hanke), 2020, sekä komission yksiköiden valmisteluasiakirja: *Additional figures, maps and tables on the key aspects of demographic change and its impact*, SWD(2020) 109 final. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-staff-working-document-impact-demographic-change-17june2020_en.pdf
- 132 Euroopan komissio, komission yksiköiden valmisteluasiakirja: *Additional figures, maps and tables on the key aspects of demographic change and its impact*, SWD(2020) 109 final. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-staff-working-document-impact-demographic-change-17june2020_en.pdf
- 133 Eurostat [[lfst r ergau](#)].
- 134 Eurostat [[lfst r urgau](#)].
- 135 Euroopan komissio. *YMP:n konteksti-indikaattori C.11 Työllisyys alueittain*. Perustuu Eurostatin tilastoon [[nama 10r 3empers](#)].
- 136 Työ- ja elinkeinoministeriö, *Minne uudet työpaikat syntyivät vuonna 2018?*, 2020, 75 sivua. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162127/Minne%20uudet%20tyopaikat%20syntyivat%20vuonna%202018.pdf>
- 137 Luonnonvarakeskus (Luke). <https://stat.luke.fi/maatalous-ja-puutarharyitysten-muu-yritystoiminta-2016-fi-0>
- 138 Euroopan komissio. *YMP:n konteksti-indikaattori C.08 BKT asukasta kohden*. Perustuu Eurostatin tilastoihin [[nama 10r 3gdp](#)] ja [[nama 10r 3popgdp](#)].
- 139 Euroopan komissio, komission yksiköiden valmisteluasiakirja: *Additional figures, maps and tables on the key aspects of demographic change and its impact*, SWD(2020) 109 final, s. 56.
- 140 Euroopan komissio. *YMP:n indikaattorikokoelma – työpaikat ja kasvu maaseutualueilla*
- 141 Euroopan komissio. *YMP:n konteksti-indikaattori C.09 Köyhyysriskiaste*. Perustuu Eurostatin tilastoon [[ilc peps11](#)].
- 142 *OECD Rural Policy Reviews: Finland*, 2008. https://read.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/oecd-rural-policy-reviews-finland-2008_9789264041950-en#page77

- 143 Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman vuotuinen täytäntöönpanokertomus, 2019, ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämissuunnitelman vuotuinen täytäntöönpanokertomus, 2019.
- 144 Leader-Suomi. <https://www.leadersuomi.fi/fi/leader-ryhmat>
- 145 Eurostatin tilastot [for awu] ja [for eco cp].
- 146 Työ- ja elinkeinoministeriö, *Minne uudet työpaikat syntyivät vuonna 2018?*, 2020, 75 sivua. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162127/Minne%20uudet%20tyopaikat%20syntyivat%20vuonna%202018.pdf>
- 147 Euroopan komissio – biotalous eri maissa. https://ec.europa.eu/knowledge4policy/visualisation/bioeconomy-different-countries_en
- 148 Ks. edellinen alaviite.
- 149 Biotalous, *Suomen biotalousstrategia päivitetään: tavoitteena tukea kestäväää kasvua ja ilmastotavoitteita*. <https://www.bioeconomy.fi/updated-finnish-bioeconomy-strategy-aims-to-promote-sustainable-growth-and-climate-objectives-2>
- 150 Euroopan lääkevirasto, eurooppalainen eläinten mikrobilääkkeiden käytön seurantarjestelmä (ESVAC), *Sales of veterinary antimicrobial agents in 31 countries in 2018 – trends from 2010 to 2018 Tenth ESVAC Report*. <EMA/24309/2020>
- 151 Euroopan komission terveyden ja elintarviketurvallisuuden pääosaston elintarvike- ja eläinlääkintätoimiston (nyk. terveys- ja elintarviketarkastusten ja analysoinnin osasto) raportti, 2019. https://ec.europa.eu/food/audits-analysis/audit_reports/details.cfm?rep_id=4180
- 152 Komission ilmoituksen 2018/C 265/02 mukaan urea luokitellaan mahdollisesti vähäriskiseksi torjunta-aineeksi. Urea luokittelu arvioidaan uudelleen 1. syyskuuta 2021 jälkeen.
- 153 Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes). <https://tukes.fi/kemikaalit/kasvinsuojeluaineet/kasvinsuojeluaineiden-turvallinen-kaytto/harmonisoidut-riski-indikaattorit>
- 154 Eurostat [SDG 02 10].
- 155 Yhteinen tutkimuskeskus. <https://ec.europa.eu/jrc/en/health-knowledge-gateway/societal-impacts/burden>
- 156 Eurostat [hlth ehis fv3c].
- 157 Valtioneuvosto, *Kierrätyksestä kiertotalouteen – valtakunnallinen jättesuunnitelma vuoteen 2023*. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160889/SY_01en_18_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- 158 Sitra, *Suomi innovaatiotoiminnan kärkimaaksi. Kilpailukykyinen innovaatioympäristö -kehittämissuunnitelman loppuraportti*, 2005. <https://media.sitra.fi/2017/02/27173347/Inno1-2.pdf>
- 159 Maailmanlaajuinen innovaatioindeksi. <https://www.globalinnovationindex.org/Home>
- 160 OECD – paremman elämän indeksi. <http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/education/>
- 161 Euroopan komissio – digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksi (DESI). <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>
- 162 Laajalla maatalousalan koulutuksella tarkoitetaan mitä tahansa oppivelvollisuuden suorittamisen jälkeistä opintojaksoa, jonka kesto vastaa vähintään kahden vuoden täysipäiväistä opiskelua ja joka suoritetaan maatalousopistossa tai -korkeakoulussa tai muussa maatalousalan korkea-asteen koulutusta tarjoavassa oppilaitoksessa. Eurostat [ef mp training].
- 163 Euroopan komissio. *YMP:n konteksti-indikaattori C.24 Tilanhoitajien maatalousalan koulutus*. Perustuu Eurostatin tilastoon [ef mp training].
- 164 Ks. edellinen alaviite.
- 165 Euroopan komissio, maatalouden tuottavuutta ja kestävyyttä koskeva eurooppalainen innovaatiokumppanuus (EIP-AGRI). https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/eip-agri-projects/projects/operational-groups?search_api_views_fulltext=op=OR&search_api_views_fulltext=&field_proj_geographical_area%5B%5D=97
- 166 Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmat 2014–2020, viimeisin hyväksytty versio (marraskuu 2020).
- 167 OECD – mobiililaajakaistaliittymät. <https://data.oecd.org/broadband/mobile-broadband-subscriptions.htm#indicator-chart>
- 168 Euroopan komissio, *4G-mobiililaajakaistan (LTE) kattavuus (% kotitalouksista)*, 2019.
- 169 Euroopan komissio, *4G-mobiililaajakaistan (LTE) kattavuus maaseutualueilla (% kotitalouksista)*, 2019.
- 170 Euroopan komissio, *vähintään perustason taidot omaavien osuus harvaan asuttujen alueiden väestöstä*
- 171 Euroopan komissio, *seuraavan sukupolven laajakaistan kattavuus tai saatavuus maaseutualueilla (% kotitalouksista)*, 2019.
- 172 Maataloustutkimuksen pysyvän komitean (SCAR) maatalouden tieto- ja innovointijärjestelmiä (AKIS) käsittelevän strategisen työryhmän neljäs raportti, 2019. Viittaus kaavioon ”Diversity of European AKISs in 2014” (Knierim ja Prager, 2015).

-
- ¹⁷³ Maa- ja metsätalousministeriö, *Maaseutuohjelma 2014-2020 – neuvontatoimenpiteen arviointi*. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja, 2019:12.
https://www.maaseutu.fi/uploads/mmm_12_2019_maaseutuohjelma-2014_2020_neuvontatoimenpiteen-arviointi.pdf
- ¹⁷⁴ Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman vuotuinen täytäntöönpanokertomus, 2019.
<https://www.maaseutu.fi/uploads/PDF/Vuosiraportti-2019.pdf>
- ¹⁷⁵ Maa- ja metsätalousministeriö, *Maaseutuohjelma 2014-2020 – neuvontatoimenpiteen arviointi*, 2019.
https://www.maaseutu.fi/uploads/mmm_12_2019_maaseutuohjelma-2014_2020_neuvontatoimenpiteen-arviointi.pdf
- ¹⁷⁶ Maaseutu.fi – *maaseutuverkoston arviointi*.
<https://www.maaseutu.fi/maaseutuverkosto/vaikutukset/arviointi/maaseutuverkoston-arviointi>